

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ז • דרישת ציון על טהרת הקודש
מופץ ב-6,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

דעת תורה

מאת פוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

הובא בספר הליכות שלמה על הל' תפלה עמ' רע"ו הערה 16

דכל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוך, אפילו קריאת שמע שקורא בחו"ל איננו בקורא בא"י, כי גרשוהו מהסתפח בנחלת ד', וזהו מוסר גדול. עכ"ל.

וכמו כן היה מזכיר דברי הח"א בספרו שערי צדק סי' א' ס"ג (וע"ש נפלאה"ש שמקורו מערכין ג"כ) שהתפלה מקובלת בא"י יותר מבחו"ל.

ואמר לאחד שבא לבקש עצתו אם לעקור דירתו לא"י בשם גדול א' בדרך צחות, שיהושע בבואו לכבוש את הארץ הרג את "מלך השבון", כלומר שיש להמנע מן החשבונות ולבוא לא"י.

"זהורע" בעיניו מאד מה שנפרץ הדבר שנוסעין מא"י לחו"ל שלא לצורך המצוות המבוארות בפוסקים, ואמר שאינו רואה היתר לכך, וכשנתבקש [נשנת משל"א] לצאת לחו"ל לשמחת בר מצוה של נכדו, כתב שלא ראה היתר מספיק לכך [והוסיף שאף אם ירצה שם נהגת שיעורי תורה לרצם ויהיה נכך משום מלות מ"מ דרצם, מ"מ כנגד הריצו צ"ללמד" יגרס נכך מיעוט צ"ללמוד"]. ובפרט לכהנים דיש לחוש לדעת הפוסקים (יו"ד סי' ע"ט) שאסורים לצאת משום טומאת ארץ העמים.

ורגיל היה לשנן דברי החת"ס בגיטין מ"ד.

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

חודש תשרי, על החגים הרבים החלים בו, מספק עבורנו הזדמנות מיוחדת לחזור לעומק דברי המקרא ודברי רבותינו בעקבותיו, ולדלות משם את המשמעות האמיתית של חיי עם בארצו כשהוא דבוק באלוקיו. ככל שמעמיקים ויורדים לשורשי הדברים, כך ניכר לעיניים, כי החגים הללו מקבלים את מלוא משמעותם דווקא ביחס לאומה החיה חיים בריאים על אדמתה. אינו דומה שופר של ראש השנה המרכזי על מלכות ה' כשהוא דורך על במתי אויביו לשופר החרישי שבגלות, עת היינו אנו, עמו, למרמס תחת מגפי הקלגסים. אינו דומה מזבח ה' שסביבו מתאסף עם ה' ובידיהם לולבים ירוקים ובפיהם הלל, שעה שמורביות של ערבה נשענות על המזבח, לולב היבש שבליט בררה נטלו באירופה, כאשר כל הקהילה עמדה בתור כדי להגביה ולצאת ידי חובה. ואינו דומה מי שראה כהן גדול בעבודתו ואת השעיר המשתלח ונושא עימו את עוונותיהם של ישראל למי שנותר בידו רק סדר העבודה שבתפילה, המתאר את אותם ימי הוד. אמת, שחלק מהדברים שהוזכרו כאן טרם זכינו שישבו אלינו, בהיות מחמד עינינו הר בית ה' שבו בידי המרצחים בני השפחה ערלי הלב. אולם יחד עם זאת, כאשר נעריך את מצבנו לעומת מה שהיה לפני מאה שנה, מחובתנו להודות ולהלל לבורא עולם על שזיכנו לשוב לארצו, ולקיים בופנו נבואות שלמות שאף בימי בית שני לא נתקיימו. מתוך הודיה על העבר ותפילה לעתיד, אנו עומדים בפני בוראנו ומצפים לשוב ולחוג בפניו מתוך שמחה שלמה על הבית הבנוי ועל השבת השכינה לציון.

גליון זה מטבע הדברים הינו מורחב, וזאת בשל הנושאים הרבים שמעסיקים אותנו בימי תשרי. נתקבצו כאן מאמרים שונים ומגוונים, אך על כולם חופפת אותה אוריה של הודאה מחד וציפיה מאידך, הבנה שלגלות כבר לא נשוב, וכמיחה לבנין הבית הגדול, להשלטת שלטון התורה כאן בארץ ולכינון מלכות ישראל האמתית.

הרב אברהם צוייג, מייסדי האגודה ומראשי הפועלים למען דרישת ציון, הצטרף החודש לצוות הכותבים, ובמאמרו "בתוך עמי אנכי יושבת" הוא עומד על היחס שבין הכלל לפרט, בין היחיד לציבור. זהו אחד היסודות החשובים שאגודת "קדושת

אותנו על מסילתו הטהורה של הרמח"ל.

הרב אליהו בן-צבי במדורו ההלכתי עומד על המושג של "זכר למקדש" בחגי תשרי, ותוך כך הוא גולש לענייני אגדתא, הנהירים לו היטב על-אף עיסוקו העיקרי בהלכה. חידושו המופלא בעניין מנהג נביאים של חבטת ערבה, אותו הוציא מלשון הנביא חגי - חידוש זה אכן מרעיש שמים וארץ.

גם בימי תשרי העמוסים לא שכחנו את המדורים הקבועים. הרב חיים פרידמן כדרכו מפליא לעשות בביאור יסודות הגאולה לפי רבנו הגר"א ולפי הספר "קול התור" שמבית מדרשו. באמצעות ראיות ברורות מהמקרא ומדברי חז"ל מוכיח הרב פרידמן, כי קיבוץ גלויות חל לפני ביאת משיח בן-דוד, וכי הפעולות הנעשות בתחום הינן פעולות ארציות, הדורשות התעוררות מצדנו, הכרוכה גם במסירות נפש.

הרב חיים והב ממשיך לנתח את טענות הספר "ויואל משה" כנגד אותו מפעל של קיבוץ גלויות. הפעם עומד הרב והב על משמעותן של אותן שבועות, לפיהן אסור "למרוד באומות" ו"לדחוק את הקץ". כאשר מבינים את השבועות בהקשר הנכון בתוך המכלול של ההיסטוריה האנושית ויחסי ה' עם עמו, רואים עד כמה הדברים הוצאו מהקשרם וקבלו בקרב רבים משמעות

המשך בעמוד ב למטה

בימינו שארץ ישראל בדינו ב"ה, וארץ ישראל מיושבת בריכוז היהודי הגדול בעולם, ואולי רוב ישראל נמצאים כבר בארץ, כך שהחיוב לגור בארץ גדול יותר כלשון הריטב"א (וימא ל"ם), שהאיסור לחזור למצרים הוא רק "בזמן שישראל שרויין על אדמתם...".

והנה בכל שנה, אחרי קריאת הפרשה שבה מסופר על להיכנס לארץ וקיבל רק חלק מהבקשה, רבנו להיכנס לארץ וקיבל רק חלק מהבקשה, שזכה לראות את הארץ, הרבה נכשלים בחטא המרגלים בזולל בהלכות כבוד הארץ, במעשה שהוא גם נגד הלכה מפורשת ככתוב בשולחן ערוך (או"ם סי' מק"ה, ד') לגבי תספורת בחול המועד למי שבא ממדינה רחוקה: "והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל" כהסבר המשנה ברורה (ס"ק י"ז) - "אבל מארץ ישראל לחוץ לארץ... לטייל בעלמא דבכהאי גוונא אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לא התירו לו לגלח". הנסיעה לחוץ לארץ לנופש היא בוודאי פגיעה בכבוד הארץ ועל כך כתוב (ס"ה: ק"ג, כ"ד - כ"ז): "וימאסו בארץ חמדה... וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות".

והיעב"ץ בסידורו (הלכות ט"ז) כתב, שהשוואת שעברו על עם ישראל במרוצת ההיסטוריה כי לא מתאבלים כראוי על החורבן... "כאשר יוכיח הניסיון... מי ומי המתאבל על חורבן הבית ושוממות ארצנו כראוי...".

וגדולי ישראל שעלו לארץ והוצרכו לצאת לחו"ל לצורך דברים חשובים, אפילו הקשורים למען כלל ישראל, כמו הגר"ח זוננפלד שנסע לפגוש את מלך ירדן לסדר את ענייני הישוב, הושיב בית דין של שלושה אדמו"רים גדולים שהורו לו לצאת, וזה היה רק לעבר הירדן שאולי היה בשטח בני ג' ובני ראובן.

ועל הגר"י טיקוצ'ינסקי כתב בנו (הקדמת הספר עיר הקודש והמקדש): "שלוש פעמים נזדמן לו לצאת בשליחות ציבורית לחוץ לארץ, ובכלל זה כציר לכנסיה הגדולה הראשונה של אגודת ישראל

בקטוביץ, אך ראה זה פלא בכל פעם נתהווה עיכוב ולא יכול היה לנסוע. ומני אז לא רצה לשמוע על נסיעה לחו"ל".

ואפילו הנוסעים לחו"ל להשתטח על קברי צדיקים, עליהם לדעת שעליהם לעשות חשבון נפש בטרם נסיעה לקברי צדיקים בחו"ל, כיצד יצדיקו אותה, אם לא עלו בארץ על

כל הקברים של גדולי עולם הקבורים בארץ. נמנה כאן רשימה קטנה מאד בלבד: מערת המכפלה, קבר רחל. מירון, קברי הנביאים, התנאים, הארז"ל, הבית יוסף, ושאר צדיקים שמעלתם לא קטנה מהקבורים בחו"ל.

ועוד כתוב בספרי הפסק, שאין להעביר מי שמת במקום אחד לקבור אותו בעיר אחרת משום שאם מעבירים נפטר מעיר אחת לעיר אחרת, המתים הקבורים בעיר מקפידים על כבודם, ולכן נזהרים בזה. ויש לחשוש גם בענייננו (במיוחד לגבי מי שלא רגיל לעלות על קברי הצדיקים שקבורים בארץ).

עוד ידוע, כי בני ג' ובני ראובן גלו תחילה, כעונש על שויתרו על הזכות לגור במקום יותר קדוש כמו ארץ ישראל המערבית. וזאת, למרות רצונם להיות סמוך לקבר משה רבנו ככתוב (דברים ל"ג, כ') בברכת משה לג' - "וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון", ופרש"י חלקת מחוקק הוא משה".

הנסיעה לחוץ לארץ כרוכה במכשולים רבים, כפי שמלמד הניסיון - זמני התפילה הם בדרך כלל בדיעבד ולפעמים אף לא בדיעבד או בדיעבד גדול. בחורף זה לפני הזמן, כיוון שמתפללים בחשיכה בזמן שהוא רחוק מאד מהנץ החמה [שהוא במרכז אירופה לא לפני שמונה וחצי בבקר]. בקיץ מתפללים ערבית מוקדם מדי, כי השקיעה מאד מאוחרת, בהרבה מקומות אחר אחת עשרה בלילה.

גם הכשרות של רמת המהדרין של ארץ ישראל אינה מצויה ברוב המקומות, וצריך לסמוך על רמת כשרות שהיא פחות בהרבה מזו שבארץ, העירוב בשבת והכניסות האלקטרוניות, החשמל שנדלק ונכבה כשעוברים ליד הבית, ועוד אין סוף מכשולים, וקרו גם מקרים חמורים. עד כי חברת כנסת חילונית אמרה כי הנסיעה לאומן היא תירוץ לאלה שרוצים לחטוא! וזאת בגלל המכשולים שהיו גם שם, ואין לך חילול ה' גדול מזה.

הטיולים לחו"ל יוצרים גם אהבת עולם הזה, וכבר כתב על כך בעל חובות הלבבות, שכמו שלא יתכן בכלי אחד אש ומים, כך לא יתכן בלב אחד אהבת עולם הזה ועולם הבא.

וגם מחטיאים את הנוער, שרואה אנשים גדולים בעיניו יוצאים לבלות [ראו ר"ל את הפרסומות על האוכל המיוחד ועל תנאי העולם הזה המיוחדים שם בחו"ל]. וזה מחדל חינוכי חמור. ויש בזה משום חילול ה' גדול, ה' יצילנו. לכן כל מי שזקוק לצאת לחוץ לארץ יתייעץ עם פוסק הלכה הבקי בכל הכשלונות המצויים שם. ובזכות אהבת ציון וירושלים נזכה לגאולה שלמה! ■

המשך דבר העורך

במדור "דעת תורה", המפאר את שער העלון, זכינו הפעם להביא מדברי ענק הפסיקה וההוראה, מרן הגרש"י אויערבאך זצ"ל, מפאר גידוליה של ארץ הצבי, אשר גם בהיותו גדול הדור המוכר בעולם כולו, מיאן לעזבה ולו לרגע.

ולסיום - זמר נאה מאת הרב יאיר מזרחי, העוסק בתקנות שתקן יהושע בעת כניסתנו לארץ חמדה.

בברכת שנה טובה ומבורכת לכל בית ישראל - לכלל ולפרט,

העורך.

האגודה. כך הוא ממשיך להעמיק בסוגיית ה"לאומיות", אשר כבר החלה להתבאר בגליון הקודם. פרט לכך, מתחסס הרב גולדשטיין לסוגיה הרגישה של יציאה לשוק העבודה ולשרות צבאי במצב הנתון כיום. חשוב מאד לקרוא את דבריו השקולים והמדודים.

במדור "קוראים כותבים" מובא מכתב של קורא, אשר התרשם עמוקות מדברי המחאה שנאמרו מעל גבי העלון כנגד אותה השקפה, לפיה אין לתורה מה להציע מחוץ לתחומים הצרים של בית המדרש. הקורא מחזק את ידי אלו המאמינים, כי לתורת ה' אכן יש יכולת לשלוט ולתת מענה לכל המצבים המתחדשים בכל העתים.

שונה לחלוטין מזו המקורית שאצל חז"ל. גם האיסור החדש שהומצא - "להתגרות באומות" - מקבל את מקומו הראוי תוך בינה במקראות, עד שקשה להאמין כיצד כה רבים טועים בדברים כה פשוטים.

הגאון רבי יואל שוורץ, אשר רבות בשנים מטיף בציבור היראים על חשיבותה של ארץ חמדה, נזעק לאחרונה בשל תופעת הטיולים לחו"ל, תופעה שכבר התריע עליה הרב ישעיהו גולד בעלונו לפני מספר חודשים. כבוד הוא לנו, שהרב שוורץ מצא את עלונו כבמה ראוייה להביע בה את מחאתו.

בשו"ת דרישת ציון ממשיך הרב בן-ציון גולדשטיין לברר יסודות חשובים בהשקפת

ניתן להזמין פרשיות תפילין מהדורות הנכסות על קלף מעובד צעפליים. כתב ז"י, האר"י.

לפרטים - 050-4102503.

"מנלך דעבדינן זכר למקדש, דאמר קרא -
"כי אעלה ארכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה'
כי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה", מכלל
דבעיא דרישה" (סוכה מ"ב).

בגמ' בסוכה (מ"ב): דרשו מדין זה מצוות לולב כל שבעה, וכן אמרו על כמה עניינים שהם זכר למקדש, וראיתי מקום לכתוב על עניין דרישת ציון במצוות המקדש בכלל ובחדש השביעי הוא חדש תשרי בפרט, ובזה נקיים דרישת ציון כמשפטו.

בירושלמי בסוכה (פרק ג' הל' י"ב): נסתפקו אם מצוות 'שמחת' בלולב היא מהתורה, או שמא בשמחת שלמים הכתוב מדבר, ואילו שמחת לולב אפילו במקדש אינה אלא מדרבנן. ותמהו שם על מ"ד שבשמחת שלמים הכתוב מדבר, היאך תיקן ריב"ז לולב זכר למקדש, הרי גם במקדש אינו אלא מדרבנן, ולכאורה מהבנת דברי הירושלמי יוצא שמצוות דרבנן שבמקדש - אין צריך לעשות להן זכר.

אמנם בבבלי ביומא (י"ט): איתא, שבזמן המקדש היו נעורים כל הלילה בליל יוה"כ כדי שישמע כה"ג קול הברה בעיר, ואף בגבולין עשו כן זכר למקדש, ובטלום כיון שהיו חוטאים. וא"כ רואים שגם בתקנות דרבנן עושים זכר למקדש. [ויל"ע גם בבבלי פסחים (קט"ו), שאמרו לאכול מצה ומרור כאחד זכר למקדש כהלל. ושמא יש לומר, שלהלל הוא לעיכובא לאכלם כאחד מדאורייתא, וא"כ א"א להוכיח משם. ומ"מ מסוגיא דיומא לכאורה ניתן להוכיח כן].

והנה יל"ע בכל דבר שהוא זכר למקדש אי בעינן לעשותו כמו שעשו במקדש בדיוק, או שאם יעשה בדומה לו גם בזה יהיה זכר למקדש. והנה בגמ' (מנחות ס"א): מופיעה מצוה נוספת שהיא זכר למקדש - לאמימר, מצוות ספירת העומר היא זכר למקדש, ואמר שלכן ספר ימים ולא שבועות. ונחלקו הראשונים בדעת אביי, דבעינן למימני יומי ושבעי, אי ס"ל כאמימר שהיא רק מדרבנן, אלא ס"ל דבעינן לעשות כמו במקדש בדיוק, או שמא ס"ל שאף בזמ"ז היא מדאורייתא, וא"כ בשאר דברים שהם זכר למקדש אולי ס"ל כאמימר.

מצינו עוד מצוות שהן זכר למקדש. לגבי שופר של ר"ה שחל להיות בשבת איתא בירוש' (י"ב פרק ד' הל' ב'), שביבנה תיקן ריב"ז לתקוע זכר לירושלים - עיי"ש. על השופר עצמו אמרו בר"ה (כ"ו) - "אמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. ולא, והא איכא דמי פו - הואיל ואשתי אשתי. והא איכא ארון וכפורת וכוור - חוטא בל יקריב קאמרינן. והא איכא כף ומחתה - חוטא בל יתנאה קא אמרינן. והא איכא בגדי זהב מבחוץ - מבפנים קא אמרינן. שופר נמי מבחוץ הוא - כיון דלזכרון קא אתי, כבפנים דמי". וא"כ למדנו, שגם השופר עצמו הוא זכר למקדש, אמנם במקדש הייתה תקיעת חצוצרות עם השופר, וע"ז אמרו (כ"ו), שאינו נוהג בגבולין, אלא רק לפני ה'.

ביום הכיפורים היו נעורים כל הלילה זכר למקדש כמובא לעיל, ואף אחר שבטלום כמבואר בגמ' שם, היו מקומות שהיו נעורין בליל יוה"כ ואומרים שירות ותשבחות כמבואר בראשונים ובאחרונים, ואולי היה זה זכר

למקדש. ונהגו לומר סדר העבודה זכר למקדש, ומנהג זה מקורו כבר מתקופת התלמוד (ע"י יומא ל"ו, נ"ו, ו"ב ס"י פרכ"ב).

בחג הסוכות מצוות לולב נוהגת כל שבעה כנ"ל בתחילת הדברים, וכן נהגו לעלות לרגל אחר החורבן, ועד כדי כך היה חשוב הדבר לחכמים, שתקנו שלא ישאלו טל ומטר עד ז'

מרחשון (כ"כ ה"ר) במעניות על ה"ר דף ב. נשיטת ה"ר ו"הרמב"ם עיי"ש, והוצא בזהג"ר א"ר ס"ק"ו פ"ב). ומנהג העליה לרגל אחר החורבן מוזכר במדרש רבה שיר השירים (פרשה ב') - "מה יונה זו אף על פי שאת נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אף על פי שחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה". ובבבלי נדרים (כ"ג): איתא, שבזמן ר' יוסי היו עולים לרגל, ובספר חסידים (ס' מ"ל) מובא שהיו עולים בהושענא רבה.

בעניין מצוות ערבה בהושענא רבה, נראה לי רעיון מחודש קצת בדברים, ואולי יתקבל על לב הקוראים, נאמרה בספר חגי נבואה ביום הושענא רבה "בשביעי בעשירי וְאָחַד לַחֲדָשׁ הַזֶּה דָּבַר ה' בְּיַד חֲגִי הַנְּבִיא לְאָמֹר. אָמֹר נָא אֶל זָרְבָבֶל בֶּן שִׁלְתַּיָּאל פַּחַת יְהוָה וְאֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶל שְׂאֲרֵי הָעָם לְאָמֹר. מִי כִסֵּם הַנֶּשֶׂאָר אֲשֶׁר רָאָה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה בְּכַבּוּדוֹ הִרְאִשׁוּן וּמָה אֲתֶם רְאִים אֹתוֹ עֵתָה הֲלוֹא כְּמָהוּ כְּאִין בְּעֵינֵיכֶם. וְעֵתָה חֲזַק זָרְבָבֶל נָאם ה' וְחֲזַק יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְחֲזַק כָּל עַם הָאָרֶץ נָאם ה' וְעִשׂוּ כִי אֲנִי אֲתַכֶּם נָאם ה' צָבָּ-אוֹת. אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר פָּרַתִּי אֲתֶכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְרוּחִי עִמָּדְתְּ בְּתוֹכְכֶם אֶל תִּירָאוּ". אי אפשר, כמובן, לדעת על איזה רקע נאמרה נבואה, זו אבל מתוכן הדברים ניתן להבין מה הייתה הטענה. עומדים כאן אנשים שזכו לראות את הבית הראשון בבנינו,

ועכשיו

מתבוננים עליו ואומרים

1. הבית החדש שמתכננים לבנות הרי אין בו יופי ולא הדר. לא היה להם כסף רב, כמו שרואים גם בתחילת חגי וגם בספר עזרא, וממילא הבית לא היה יפה.

2. גם החכמים לא היו אתם, אלא להפך - היו שם פשוטי העם [כמו שמבואר בספר עזרא (פרק ז'), שרק אחר בנין הבית עלה עזרא מבבל עם העם, ונגשים אליו אלו שכבר היו נמצאים (פרק ט') ואומרים שהעם לא נבדלו מטומאת גויי הארצות]. ואם כן אין אנו ראויים להיות בוני הבית הגדול המדובר.

תשובת חגי הנביא בשם ה' היא כדלהלן -
"כי לַה אָמַר ה' צָבָּ-אוֹת עוֹד אֶחָת מֵעַתָּה הִיא וְאֲנִי מִרְעִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הַחֲרֻבָּה. וְהִרְעַשְׁתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וּבָאוּ חֲמֹדַת כָּל הַגּוֹיִם וּמְלֵאתִי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּבוֹד אָמַר ה' צָבָּ-אוֹת. לִי תִכְסֹף וְלִי הִזְהַב נָאם ה' צָבָּ-אוֹת. גִּדּוֹל יִהְיֶה כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הִרְאִשׁוֹן אָמַר ה' צָבָּ-אוֹת וּבְמִקּוֹם הַזֶּה אֲתֵן שְׁלוֹם נָאם ה' צָבָּ-אוֹת". אתם תעשו את שלכם, ואני אעשה את שלי - ארעיש את השמים ואת הארץ וכו'.

והנה מנהג נביאים או יסוד נביאים הוא לנענע ביום זה ערבות ולחבוט בהן [רש"י סוכה מ"ד. כתב שהנביאים הם חגי, זכריה ומלאכי]. הרבה טעמים נאמרו במנהג, זה ואולי אף אני אענה את חלקי בזה.

1. הערבה היא המוצר הזול ביותר בארבעת המינים. כידוע, מחירו זול ביחס לשלשת המינים האחרים, וכן הערבה נובלת מהר ומתקלקלת מהר.

2. הערבה במדרש מסמלת את האנשים הריקים ללא תורה וללא מצוות

ביום כ"א בתשרי אנו באים להקב"ה עם הערבה ומסמלים את המצב של עם ישראל ואת חוסר האפשרות לבנות את הבית, והקב"ה אומר לבניו אהוביו - אתם עשו את שלכם ואני ארעיש את השמים ואת הארץ. זהו מסר לדור שלנו בעניין הדרישה לציון, שהרבה מפקפקים ביכולת שלנו לפעול ולעשות. אבל אנו נעשה ככל שביכולתנו במצבנו שלנו, והקב"ה ישפיע עלינו שפע טוב ממרום. יעזור לנו ה', שנזכה לקיים את כל המצוות זכר למקדש, ומתוך זה נזכה לקיימן כתיקונן בבית המקדש עצמו בכ"א.

הדרת קלף

עיבוד קלף בעפצים

העיבוד המהודר לדעת כל הפוסקים

להזמנת שיעור ומצגת ללא תשלום

יהודה שרז

טלפון: 054-8401323

Email: yesherez@gmail.com

”מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת” (מל"ב ד, ז).

”רבי אלעזר אמר תא חזי, בשעתא דדינא שריא בעלמא לא ליבעי ליה לאיניש די דפר שמייה לעילא. דהא אי אדפר שמייה ידכרון חובי וייתון לאשגחא ביה. מנלן משונמית, דההוא יומא יום טוב דראש השנה הוה וקודשא בריה הוא דאין עלמא. וכדין אמר ליה אלישע היש לדבר לך אל המלך דא קודשא בריה הוא. דכדין אקרי מלך. מלך הקדוש מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. לא בעינא די דכרון לי וישגחון בי אלא בתוך עמי. מאן דעייל רישיה בין עמא לא ישגחון עליה למידן ליה לביש. בגיני כף אמרה בתוך עמי. (ויהי נח טט).

רבות נאמר על ההבדלים ביחס לראש השנה, אימת הדין מול שמחת המלכות, החרדה מול שמחת היום טוב. אין אומרים הלל כי ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו אך נחמיה כבר אמר ”אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין ככון לו, כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו, כי ידות ה' היא מעזכם” (נחמיה ח, ט).

”חדות ה'” – שמחת העשיה של ה' ביום הזה, היא מעזכם. ומהו העוז? ”עזי, אין עזי אלא מלכות, שנאמר: (קהלים כח, ה) בעזיך ישמח מלך ובישועתך מה יגל מאד, ואומר (קהלים כח, ה) עז למו ומעוז ישועות משיחו הוא, ואומר (שמואל ב ג) ויגן עז למלכו ויגרם קרן משיחו. (מכילתא בשלח פרשה א).

מאיךך זהו היום הראשון מעשרת ימי תשובה ו”כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון” (ר"ה טז).

הבדלי גישות אלו באות לידי ביטוי גם באופי התפילות ועבודת התשובה ביום זה.

בהתבוננות על נוסח התפילה רואים אך ורק התייחסות כללית למלכות ה' ולעם ישראל ככלל. אין וידוים ואין תחינות ויש בעיקר שמחה גדולה על המלכת ה'. ”תן פחדך... על כל מעשיך... וייראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת... ותמלוך... על כל מעשיך... מלוך על כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול... ויבין כל יצור... מלך על כל הארץ.” ועוד.

גם הסליחות שלפני ר"ה הינם רק על מצבו של כלל ישראל ורק החל מהסליחות בעשרת ימי תשובה ושיאם ביום הכיפורים הדגש הינו בעיקר על התשובה הפרטית ותיקון המעשים של היחידים. ומשולבים בהם סליחה וכפרה ותחנונים.

קריאת התורה בר"ה על עקידת יצחק מבטאת את ביטול המגמה האישי הגדול ביותר מול המגמה האלקית. הקרבן הגדול ביותר, אברהם אבינו עומד בנסיון ומראה שאין לו כל מגמה אישית ושאיפות פרטיות אלא כל רצונו בכך היה בשביל לקיים את ההבטחה של ה' אליו, ”ולא חשכת את בנך את יחידך”.

וגם הפטרת ראש השנה על לידת שמואל ומצוקתה האישית של חנה ומתוכה היא מגיעה לתפילת חנה שכולה כללית על עם ישראל ועודו ומשיחו.

בראש השנה כמעט ולא נדרש מהאדם דבר בעיקר העבודה מדאורייתא, אלא לשמוע קול שופר ולסמוך לתקיעות את פסוקי מלכויות

זכרונות ושופרות. ואף במוסף של ר"ה הש"ץ מוציא ידי חובתו גם את הבקאים שלא כמו שאר תפילות השנה.

רואים כמה עבודת היחיד הינה טפלה בראש השנה לעבודת שליחי הציבור והמצוות הציבוריות.

’הסבא מקלם’, ר’ שמחה זיסל זיו (נתיב 67), את שתי ההנהגות הסותרות לכאורה שקיימות בראש השנה: ”אימת הדין מזה ושמחת הביטחון מזה. אין זה אלא שהאימה מצד היותו נדון כיחיד והשמחה מצד היותו נדון כחלק מן הכלל. מכאן שככל שיהיה היחיד מחובר אל הכלל ומעורב עמו ועוסק בצורכי הכלל, כך מובטח לו שיזכה לדין ’כלל’”.

הנצי"ב (מכילתא ריש פרשת טז) מדגיש שישנו חילוק מהותי בדין של ראש השנה בין ישראל שבחזק לארץ לישראל שבארץ ישראל: ”... על צבאותם על תכלית האומה הישראלית, שיהיו רק עיניהם תלויות על הקב"ה בפרנסה. וביותר בשעה שהם בחו"ל ולא הגיעו לא"י, דשם עיקר הברכה ברגלים שהמה ראש השנה כידוע. מה שאין כן בהיות ישראל בגולה בארץ לא להם, תלויים בהשגחת ה' בכל יום מעין ברכתיו, וזה תלוי בתפילה בכל יום, והוא תכלית ישראל”. לפי דבריו הדין השנתי שנקבעים בראשי השנה הינו רק בארץ ישראל אך למי שנמצא בחו"ל הרי הוא נידון בכל יום ואין כל יחודיות לענין הדין דוקא ביום זה. וכן זהו פשט הכתוב ”ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה” (דברים יח, ט).

חילוק זה יתכן רק מכח כלליות הענין של ראש השנה לעם ישראל ולכן זה דוקא בארץ

ישראל שבה הוא יכול להחשב חלק מכלל ישראל, שזהו מקומם.

אך הבדלי גישות אלו ביחס לימים הנוראים, שרשם ביסודות הבנת התכלית והדרך בעבודת ה'.

מהות ההבדל הינו הגישה לכלל מול הפרט, האם יש ערך למעשי הפרט ללא יחס לכלל ולעם שאילו הוא שייך? האם יש ערך לכלל עם ישראל ללא התחשבות בפרטים בה? האם החברה היא אוסף של יחידים או שהיחידים הינם איברים מגופה של החברה שהינה ישות בפני עצמה?

האם היחיד עומד מעל לציבור ועל הציבור לשרת את היחיד, או שהיחיד כפוף לציבור ובטל לגביו. אדם חי את חייו במישור הפרטי אך הוא גם חלק ממשפחתו קהילתו ומעמו. לכאורה שני אופני חייו אלו מנוגדים זה לזה ובאים לידי ביטוי ברבדים שונים במציאות בעולם החומר ומוכרת כמתיחות בין האדם האנכי מול האדם שמוסר את חייו למען החברה/ המדינה/ המלך או אידיאל נעלה כלשהוא. ברובד של תורת המדינה מוכרת מחלוקת זאת כקולקטיביזם מול אינדיבידואליזם ועל פי זה נבנו גם המערכות הכלכליות של הסוציאליזם והקפיטליזם. טובת המדינה מול חירות הפרט. אך גם ברובד הרוחני שאלה יסודית זאת באה לידי ביטוי האם יהודי עובד את בוראו שעיקר מגמתו הינה רק השכר האישי בעולם הבא ועלייתו הרוחנית או העיקר הינו גילוי כבוד ה' בעולם באמצעות גדולת עם ישראל וגאולתו.

רבים המתחזקים או מתקרבים לרוחניות (ל רק ציהדות) עושים זאת כאתגר רוחני אם מצד מעלתם להיות אדם שלם שליו ומאושר ואם מצד החוויה הדתית רוחנית האישית ואנו רואים זאת גם בקבוצות רבות בין שומרי תומ"צ עיקר החינוך מופנה בכיוון זה שהשאיפה היא לגדל את כולם להיות גדול הדור ולהיות בן תורה שלם. וכל השיקולים בבחירות השונות בחיים מושפעים על פי נושא זה, כיצד הבחירה תשפיע על רמתו הרוחני של היחיד.

לעומת זאת בקרב בעלי הגישה הכללית אנו רואים שהמגמה השלטת היא ביטול מול הקבוצה אליה משתייך היחיד או העם והמדינה. החילוקים הינם האם העיקר בתורה הינו עם ישראל או ארץ ישראל או המדינה ולשם מחנכים לבטל את היחיד בעבורם עד כדי מסירות נפש בכל המובנים. צרכי הפרט חשובים אך לא עומדים מול צרכי החברה. לשיטה זאת עדיף לסכן את מצבו הרוחני של היחיד על מנת לקדם את יעודי הכלל.

בספר הכוזרי אומר ריב"ל שבכחו של כל יהודי להגיע למדרגת הנבואה וזוהי הפסגה אליה אנו שואפים וכך גם המסילת ישרים שכל המדרגות מובילות אל הנבואה. אך האם זוהי שאיפה אישית? הישגית? או שתכליתה כללי יותר?

שואלת המכילתא (טז טוף פרשת טז) מדוע ברוך בן נריה לא זכה לנבואה? הרי הוא היה תלמיד של ירמיהו וכל תלמידי הנביאים זכו לנבואה.

עונה לו ירמיהו בשם ה' שכיון שיוצאים לגלות ועם ישראל מתפזר אין עוד צורך בנבואה. ואם אין כרם ואין צאן, אין טעם ברועה "בְּכָל מְקוֹם אֶת מוֹצֵא, שְׁאִין הַנְּבִיאִים מִתְּנַבְּאִין אֶלָּא בְּזִכְרֹתַי שְׁלִישֵׁרְאֵל" הנבואה ניתנת כדי שיתנבא לעם ישראל, לא בשביל מעלתו הפרטית. ויתרה מזאת מי לנו גדול ממשוה רבנו, שעליו אמרו חז"ל שהיה שקול כשישים רבוא, כמספר הכולל של הציבור כולו; וכשעשו ישראל את העגל: 'אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: 'לך רד' - רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל? ועכשיו ישראל חטאו, מה אתה לי?' (מנחות 13). גם יחיד כמשה רבנו, גדולתו תלויה בציבור. ומגדיר זאת המשך החכמה "כי אין השי"ת מיחד שמו על הפרטי, כי הפרטי בלא צירוף הכללי אינו תכליתי כלל".

מצד שני, יש חשיבות ליחיד ו"לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם" (משנה סנהדרין לו ע"ב). כמו כן לומד הרמב"ן מעשרת הדברות שחייב המצוות הוא גם כיחידים "ונאמרו כל הדברות כולן בלשון יחיד, 'ה' אלוהיך אשר הוצאתיך, ולא כאשר התחיל להם 'אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם', 'שמוע תשמעו', להזהיר כי כל יחיד מהם ייענש על המצוות, כי עם כל אחד ידבר ולכל אחד יצווה; שלא יחשבו כי אחר הרוב ילך, והיחיד יינצל עמהם" (רמב"ן, שמות כ, ג).

בפרשת נח מופיע לראשונה המעבר בין עולם של יחידים לציבור לעולם שיש בו צורך בהנהגות של קבוצות גדולות. פתאום מבחינים בני האדם שעליהם לבחור האם לחלוק את חייהם עם אנשים אחרים ולבטל עצמם מול הנהגה כללית או לחיות לעצמם בייחודיותם ולכן חטאו ב"השחית כל בשר את דרכו הארץ". התנגדו למצווה הבסיסית והראשונה של "פרו ורבו". גם החמס והגזל מובנה מחוסר איוון בתפיסה של היחיד מול הכלל. אם היחיד הוא עיקר העולם והכל נברא בשבילו אז הכל שלו, ולעומת זאת אם רק הכלל חשוב אז מותר לחמוס את יחיד לטובת הכלל. מגיע המבול ומוחק את האנושות ואת כל היחידים וזה נעשה על ידי כיסוי הענן על הארץ. הענן בצבע הלבן המכיל בתוכו את כל הצבעים מצד אחד אך לא נותן ביטוי לשום צבע יחיד בפני עצמו, ואז מראה הקב"ה לנח את אות הברית את הקשת בענן בה מתגלים כל הצבעים וייחודיותם אך בתאום מלא אחד עם השני על פי סדר והנהגה אחת. וזה הסימן כיצד לשלב יחידים וציבור. אחדות אך לא אחדות, גוונים משלימים ומתואמים שונים אך לא נפרדים. אך המסר לא הובן היטב ואז מגיע נמרוד וכופר במצווה "ומלאו את הארץ" ומרכז את כולם בעיר אחת עם חומה אחת [בפרוש החוקוני "לנעשה לנו שם" דהיינו חומה כפי שכתוב בערי ראובן "מוסכות שם" עפ"י תיוב"ע] ואין רצונם להתפשט בכל הארץ, אלא "כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים" ואין זה רצון ה' בריכוזיות זאת אלא ב70 אומות 701 לשונות בריבוי מקומות שימלאו את הארץ (אולם מייס בלשנים יא).

וכך מבאר הנצי"ב (העמק דבר יא, יד) אמנם יש להבין, מה חששו אם יצאו כמה לארץ אחרת? ומובן שזה היה קשור ל'דברים אחדים' שהיה

ביניהם. ובאשר אין דעות בני אדם שווים חששו שלא יצאו בני אדם מדעה זו והיו במחשבה אחרת [בהשפעת תושבי ישוב אחר] ועל כן שמרו שלא יצא איש מהם מישוב שלהם. ומי שסר מדברים אחדים שביניהם [לא חשב כמו כולם על הכול] היה משפטו לשריפה. נמצא היו 'דברים אחדים' שביניהם לרועץ.

גילוי כבוד ה' אינו מתגלה בכך שיש קבוצה אחת מוחלטת ללא הבדלים ופרטים יחודיים העובדים אותו כיון שאז אין זה מוכרח שכל הבריאה שייכת ועובדת את ה' אלא ברגע שיש ריבוי גדול של פרטים ויחידים שונים ומגוונים בצבעים שונים ומקומות שונים ומעשים שונים אך כל היחידים פונים אל מקור אחד ומשועבדים לו ודבוקים בו כפרטים מאוחדים ולא כגוף קולקטיבי שהפרטים בו נעלמים אזי זהו ממש גילוי היחוד וכבוד ה' המושלם.

מקובל לחלק את המצוות למצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו. אך ניתן לחלקם גם במצוות המתייחסות אל היחיד ותיקונו כגון טור או"ח ויו"ד, מצוות המתייחסות אליו וסביבתו הקרובה (משפחה) אב"ע, מצוות המתייחסות אליו כחלק מהחברה (מ"ט), ובש"ס יש גם קדשים וטהרות שכל ענינם הוא כללות עם ישראל מול הקב"ה. כל ענין הטהרה הינו כתנאי והכנה לעבודת הקדושה שכל ענינה הוא עבודת כלל ישראל את ה' ולכן החשיבות הרבה של המקרא לעבודת ה' דוקא במקום אחד ולא ריבוי מקדשים ובמות כיון שאין זאת עבודה פרטית של יחיד ולא של משפחה עיר ואפילו לא של שבט. עצם זה שניתן לעבוד את ה' רק במקום אחד מכריחה את עם ישראל לעמוד מול הקב"ה ככלל, כאומה אחת הדבוקה באלוקיה במקום אחד ובעבודה אחת. בעבודת המקדש אין אפשרות של חילוקי דינים ומנהגים בין קבוצות שונות בישראל, האחדות הינה מוכרחת, לכן ירבעם ומלכי ממלכת ישראל כה התנגדו לעליה לירושלים.

במסכת פסחים (97 ע"ב) מובא כיצד נבחר הלל הזקן להיות נשיא לאחר שהכריע שהפסח דוחה את השבת. יסוד הכרעתו היתה על בסיס הקביעה שהפסח הינו קרבן ציבור כמו קרבן התמיד. מדוע לפסק זה היתה חשיבות כה גדולה עד שמינוהו נשיא עליהם? קרבן הפסח מיוחד בכך שהוא מאחד בתוכו גם את היחיד וגם את הציבור. ידועה גם אמרתו של הלל הזקן "אם אין לי - מי לי. וכשאני לעצמי - מה אני" חשיבותו של היחיד ואחריותו על חיינו אך יחד עם זאת אין כל משמעות לפרט מבלי להיות חלק מהכלל. רק מי שיכול לראות את חשיבות שני החלקים של הפרט ושל הציבור ראוי להיות נשיא ישראל.

עשרת ימי תשובה ענינם תשובת היחיד ולא הציבור. כדברי הרמב"ם (הלכות משפחה פ"ג ה"ו), "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנאמר דרשו ה' בהמצאו, במה דברים אמורים ביחיד אבל צבור כל זמן שעושים תשובה וצועקים בלב שלם הם נענין שנאמר כה' אלהינו בכל קראנו אליו." לעומת ראש השנה יום הכיפורים הוא יום של עינוי, יום בו מבקשים אנו סליחה וכפרה על

חטאינו. והדגש הוא על היחיד. "לפני ה' תטהרו" כי יחיד המטהר את נפשו כאילו עומד לפני ה' מול היכל קדשו.

אך לו מתבוננים לעומק רואים שהדברים משולבים ומסודרים להפליא כי לולי התיקון הפרטי לא יהיה קיום לתיקון הכללי של העם. ומי שעיקר מגמתו היא העבודה הפרטית אינו יכול לעמוד ללא חרדה גדולה בראש השנה כיון שכיצד יכול הפרט להתמודד עם מלכות הדורשת שלמות.

אך האם אפשר בכלל להפריד את הנושאים האם יתכן להתעלם מן הפרט או מן הכלל ולו כך היו עושים האם יכול העולם להתקיים אפילו רגע קטן? מוכרח הדבר שהא בהא תליא וכל הקלקולים הינם מהתעלמות מהחלק השני. הכלל שהינו עם ישראל ומלכות ה' מורכב מהיחידים, וככל שהיחידים מתוקנים יותר אזי המלכות מתוקנת יותר וכן להיפך ככל שהמלכות מתוקנת אזי היא משפיעה על היחידים והם מתוקנים ומרוממים יותר.

אם מגמת הקב"ה בעולמו היא להטיב לברואים אזי חייבת להיות גם הטבה ליחידים שיזכו להתענג על ה' כדברי המס"י אך מגמתו של ה' היא גם גילוי יחודו וכבודו וזה נעשה רק על ידי כלל ישראל וכבוד המלכות.

שברגע שמתחברים למגמה הכללית אזי מלכות ה' מאפילה על הדין הפרטי שמגיע לכל אחד ואחד כיון שזה מוכרח מצד גילוי כבוד מלכותו שעלול להיפגם לו יזכרו חטאי הפרטים. משל לאב בית דין שמתמנה לעמוד בראש בית הדין של העיר וביום הכתרתו הוא מתקבל בטקס מרשים וקבלת פנים חגיגית ושמחה רבה ואף עובר על כל תיקי בית הדין ומחווה דעתו עליהם באופן ראשוני. כיצד יראה הדבר לו יבוא כל בעלי הדינים מיד לאחר ההכתרה לשטוח את טענותיהם, הרי הדבר יהיה ביזוי וחוסר כבוד, אלא ימתנו למחרת היום החגיגי ורק אז יכנסו לפניו וביום הכתרה ישמחו אותו וישבחו ויגדילו את כבודו ויחזקו את מעמדו.

תהליך התשובה חייב להתחיל בהגדרת המגמה הכללית ללא זה התשובה תהיה ריקה מתוכן. אנו מודיעים שמגמתנו היא אותה המגמה ותכליתו של הקב"ה. ואחר הצהרה זאת ניתנים ימי התשובה על מנת לבחון האם באמת היה שינוי במגמה של היחידים עד ליום הכיפורים בהם אכן מתייחסים לכל יחיד בנפרד ולחטאיו ומעשיו. ר"ה מחייב ביצוע שינוי יסודי בכל דרך החיים. אסור לעם להסתפק בבקשת מחילה על העוונות, אלא לשנות תחילה את גישתם הבסיסית כדי לשוב לשורשם, ולשמוח בקרבת ה'. ר"ה הוא היום המיועד לבצע את המהפך בדרך החשיבה, שתביא להתקדמות האדם ליעודו, ומשם להמשיך עד שנזכה ל"ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מעשה ידי להתפאר: חקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה".

חג הסוכות מתייחד בציווי הכפול על השמחה. "ושמחת בחגך... והיית אך שמח". וכתב הרמב"ם - (פולג מ' י"ג) - "אע"פ שכל המועדות מצווה לשמוח בהן - בחג הסוכות הייתה שם במקדש שמחה יתירה שנא' "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים" והפליגו חז"ל ואמרו (סוכה ט'): - "כל שלא ראה שמחת בית השואבה - לא ראה שמחה מימיו!". ומשום כך הנהיגו חז"ל את קריאת מגילת קהלת בחג הסוכות, שנושאה בירור עניין השמחה.

ונראה קצת תמוה, מדוע ומה היה מיוחד בשמחת בית השואבה, שהייתה בה השמחה כ"כ מופלגת? מדוע אין אדם יכול לראות שמחה כשמחה שהייתה במקדש? ואפילו בזמן המקדש - מדוע רק בזמן שמחת בית השואבה? וכי כל השנה לא שרו הלזוים? וכי לא היו תזמורות יפות או ריקודים סוערים חוץ למקדש? יותר מכך, בשמחת בית השואבה רק החכמים וראשי העם היו רוקדים, וכל העם רק צפה בהם! ומה העניין המיוחד בחג הסוכות יותר משאר החגים, שכפלה בו התורה את הציווי לשמוח? ובכלל, וכי אפשר לצוות על עם שלם להיות שמח באותו רגע? וכי הרגש נתון בידינו?

על-מנת להבין את עומק הדברים, נשתדל בעז"ה לבאר את מהות השמחה.

הגדרת השמחה

ובכן, מהי שמחה? שירים? ריקודים? אוכל? יין? לא. דברים אלו יכולים לבטא שמחה, אך אין זו הגדרת השמחה.

השמחה היא רגש. ובהגדרה של רגש יש קושי מסוים. על-מנת להגדיר רגש, יש להתבונן מה גורם לו להופיע, מה גורם לו להסתלק, ומה הרגש ההפכי לו.

הפך השמחה הוא העצב, העצבות, היגון. רגשות אלו מופיעים בשעת חסר. נזק, אבדן, דאגה וכדומה. השמחה, לעומת זאת, מופיעה במצב ההפוך - במצב שחסר נשלם. נישואין, לידה של ילד, הרווחה חומרית כזו או אחרת, בעיה שנפתרה, ספק שהותר וכדומה. ככל שהיה החסר גדול - השמחה במילוייה תהיה גדולה יותר.

אמור מעתה, השמחה היא תחושת שלמות¹. הרגשה ש"טוב לי", ש"לא חסר לי כלום".

דבר זה מבואר במשנה: (אבות ד, ב) - "איזהו עשיר - השמח בחלקו. שנא' "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך". כלומר, אדם שמרגיש בחלקו שמחה - דהיינו שלימות, שלא חסר לו כלום, הרי הוא כעשיר, שכל מאווייו מצויים בידו. אך עשיר שאינו מרגיש שלמות בכל ממונו, הרי הוא עני, שכן הוא חסר ואין בידו למלא את חסרונו.

וכן אומר הכתוב בעניין הביכורים: (דברים

¹ זה הביאור לכך שביטחון בה' גורם לשמחה, כמבואר בפסוקים רבים. כשאדם מרגיש ש"ה' רועי לא אחסר" - אין שום דבר בעולם שיכול לגרום לו לאבד את השמחה.

כ"ו, ב"ו) "ושמחת - בכל הטוב". כשאדם מרגיש ש"טוב לי" - לא חסר לו כלום - הוא מרגיש שלמות, ושמח.

חג האסיף - שלמות חומרית

על-פי האמור מובן הציווי בפשטותו. חג הסוכות הוא חג האסיף, פרנסה של שנה שלימה

נמצאת ביד כל אדם, כמו שמפורש בעניין חג הסוכות (דברים ט"ו, י"ג) - "חג הסוכות... באספך... כי יברכך ה' אלוקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך - והיית אך שמח". הקב"ה נתן לאדם שפע - עליו להרגיש שלמות ולשמח.

גם מאמר רבותינו "אין שמחה אלא בייך" (פסחים ק"ט) מובן בפשטות על דרך זו. הרי לא תמיד האדם פנוי לשמוח, וכבר אמר החכם מכל אדם "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" (קהלת ב, ט"ו). לכל אדם ישנן אי אלו טרדות ודאגות. אך היין מעביר את האדם מעבר לדעתו ודאגתו, ככתוב (משלי ל"ב, ו' - ז') - "תנו שכר לאובד, ויין למרי נפש, ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכור עוד". כאמצעי עזר להפיג את הדאגות, המונעות את ההרגשה ש"טוב לי", ניתן לשתות יין.

כך גם אכילת הבשר בזמן הזה, שגורמת להרגשת שובע ושביעות רצון, כמו שנאמר (קהלת י"ט) - "לשחוק עושים לחם ויין ישמח חיים".

אך כאמור, הבנה זו אינה אלא בפשטות הדברים. שהרי אילו בזה היה מסתכם העניין כולו, מדוע אם כן אמרו שמי שלא ראה את שמחת בית השואבה "לא ראה שמחה מימיו"? הרי זו שמחה פשוטה וטבעית! אלא כמובן, כמו בכל דבר, ישנו רובד עמוק יותר, שהוא שורש לרובד הפשוט.

שמחה של מצוה

חז"ל מספרים לנו בגמרא (שבט ז) - "בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה... כתיב "ושבחתני אני את השמחה", וכתיב "ולשמחה מה זה עשה?"... קושיא! שמחה זה דבר ראוי לשבח או לגנאי? ותרצו

- "לא קשיא... ושבחתני אני את השמחה - זו שמחה של מצוה, ולשמחה מה זה עשה - זו שמחה שאינה של מצוה".

ספר קהלת כולו עוסק בכך ש"מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש" - אין שלימות בעולם הזה. ואילו כאן כתוב - "שבחתני אני את השמחה" - משמע, שיש שלמות בעולם הזה! עד שתירצו שאכן יש שלימות בעולם הזה. ומה? מצוה! קנין רוחני! שהרי במה ישמח האדם, במה ירגיש שלמות, בממון? "יש עושר שמור לבעליו לרעתו". באשה? "ומוצא אני מר ממות את האשה". בבנים? "אם יוליד איש מאה... אמרתי טוב ממנו הנפל". בחכמה? "לא לחכמים לחם", וכו' וכו'. כל שלמות אנושית אינה סיבה לשמחה, כי אינה שלמות אמיתית, היא שלמות מדומה שאין לדעת אם אינה אלא חסרון. אך תירצו חז"ל - יש שמחה של מצוה! בעולם הזה ניתן לקנות שלמות אמיתית! נצחית! מצוות! "למעלה מן השמש - יש יתרון".

וכך כלל הרמח"ל בראש ספר מס"י (פ"ב) "וכשתסתכל עוד בדבר תראה, כי השלימות האמתית הוא רק הדביקות בו ית'... כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו ב"א לטוב אינו אלא הבל ושווא נתעה... כי מה הם חיי האדם בעוה"ז, או מי הוא ששמח ושליו בעוה"ז...".

כלומר, שמחה אמיתית - היא שמחה של שלימות אמיתית. וזו - רק הדביקות בה'.

כעת מובן שירושלים היא "משוש כל הארץ", שבה ניתן להדבק בה' יותר מבכל מקום אחר.

גם עניין השמחה בזמן הבית דווקא בבשר קדשים, מבואר על דרך זו. כשם שאכילת מאכלות אסורות גורמת טומאה לאוכלם יותר משאר איסורים, "כיוון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו" (מס"י י"ב), כך בשר קדשים גורם קדושה ושלמות לאוכלם יתר על מצוות אחרות, בהיותו נכנס בגוף עצמו ומעלה אותו.

וכך גם בעניין היין יש עומק פנימי - "אשר בו ישמחו אלוקים ואנשים" (שופטים ט, י"ג), וכמבואר בגמ', (עירובין ק"ה), ואכמ"ל.

סוכות - זמן הדבקות

אך עדיין יש לברר, מה ההבדל בין כל ימות השנה לימי חג הסוכות? ומה עניין השמחה הגדולה דווקא לניסוך המים?

חג הסוכות הוא חג השפע. חג האסיף. אחר ימי הדין וימי הרחמים, בהם נקבעו כל ענייני השנה החדשה, עם ישראל פונה לשמחה. במה אנחנו שמחים? אנשי כנסת הגדולה פרשו לנו בתפילה: "והנחילנו ה' אלוקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך וישמחו בך ישראל...". "ישמח ישראל בעושי"ו" - בקשר שלנו לה'. המלכנו את הקב"ה למלך עלינו והבענו את רצוננו לגילוי יחודו ומלכותו על כל הארץ בראש השנה, שבנו עד אליו וביקשנו קרבתו בעשי"ת, היטהרנו לפניו ביוה"כ, והוא נמצא לנו. כעת אנו

נפנים ל"צילא דמהימנותא", צלו של הקב"ה, לחסות תחת כנפיו כאשר אל אישה. לא בייך אנו שמחים. "נגילה ונשמחה בך, נזכירה דודך מיין", שלמותנו אינה בשפע הגשמי שקבלנו, אלא שמחתנו היא בדבקותנו בדודנו, "אדונינו אשר הוא כל טובנו ושלמותנו ואפס זולתו" (מס"י פיק י"ז).

פסגתה של שלמות זו חלה בזמן "שמחת בית השואבה" - ששואבים משם רוח הקודש ונבואה (ירושלמי סוכה ה' א'), שהיא הדרגה הגבוהה ביותר של דבקות בה' הניתנת לאדם בעוה"ז, כמבואר במדרגת הקדושה במס"י ובמקומות נוספים.

עניין המים

ונראה לומר, שהמים הם סמל לשפע היורד מלמעלה למטה, מהקב"ה לעולם, כדברי התורה - "יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך" (דברים כ"ט, י"ג), וכן "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (ישעיהו י"ג, ג), שנדרש על שמחת בית השואבה, וכפי שאמרו חז"ל בגמ' (פסחים א' - ט: נפמ"ה וכמה מקומות) דברים מופלגים במעלת "יום הגשמים".

ועוד אמרו שם (י) - "תנו רבנן: ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף, שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות. ארץ ישראל משקה אותה הקדוש ברוך הוא בעצמו, וכל העולם כולו על ידי שליח, שנאמר הנתן מטר על פני ארץ ושלח מים על פני חוצות. ארץ ישראל שותה מי גשמים, וכל העולם כולו מתמצית, שנאמר הנתן מטר על פני ארץ וגו'. ארץ ישראל שותה תחילה, וכל העולם כולו לבסוף, שנאמר הנתן מטר על פני ארץ". נמצאנו למדים, שכל השפע היורד לעולם כולו נמשל במים, ועובר לכל העולם דרך ביהמ"ק.

ובניסוך המים, אנו "מעלים מים" לפני ה' על-מנת להוריד אלינו את המים ועמם את כל השפע האלוקי, כפי שנאמר (כ"ה ט"ו) "אמר

הקב"ה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה".

[וראה במדרש (במד"ר מסעי כ"ג, ז) מעלת המים של אר"י, שכל המלכים נתאו לשותות ממנה מים, דהיינו שכל אומות העולם הבינו, שכל השפע המושפע לעולם עובר דרך אר"י ומימיה].

מכל הנ"ל נבין את מעלת הימים האלו והשמחה בהם. הרי כל סיבת מציאותנו וכל סיבת מציאות כל הבריאה, היא שעם ישראל ישיג את הטוב האמתי, שהוא הדבקות בשלמות ה', ואין בעוה"ז דבקות גדולה יותר מהשגת הנבואה ורוח הקודש. וכשכל העם שותף בדבר הזה - זו פסגה בשלימות שניתן להשיג כעם, ופסגה בשלמות שהעולם כולו יכול להגיע אליה, שעם ה' נדבק בה' בדבקות הנשגבה ביותר, בזמן שהשפע האלוקי מופיע במלוא עוזו, הרי שלא שייכת שמחה דומה לזו במציאות! שהקב"ה - השלם בכל מיני שלמות, שהשמחה במעונו, מתיחד עם ישראל עם קרובו, משפיע להם משלמותו ושמח בהם - הרי וודאי עתה מובן, כי "מי שלא ראה שמחת בית השואבה - לא ראה שמחה מימיו!".

בזמננו

אך אנחנו, מה נאמר? הלא מאז חדלנו לקטר למלכנו והסך לו נסכים חסרנו כל, אחר שערבה כל שמחה גלה משוש הארץ, בשיר אין נשתה יין? הלא עלינו נאמר "ולשמחה מה זו עשה"! אנו, שחסרים את השראת השכינה ואת בניין ביהמ"ק, אנחנו, שאיננו יכולים לעלות ולהיראות ולהשתחוות... מה נעשה? במה נשמח, כשלא ראינו שמחה מימינו? כשאינן בידנו להשיג את שלמות הדבקות בה'? מה עבודתנו בזמן הזה?

חוק קבע הקב"ה בעולם, שאנו על-ידי מעשינו יכולים לעורר את ההנהגה העליונה. וכשם שהדבקות גורמת לשמחה, כך השמחה גורמת לדבקות, וכפי שנאמר - "שאינן השכינה שורה... אלא ע"י שמחה של מצוה. שנה' ועתה קחו לי מנגן... ותהי עליו רוח ה'".

ואף שדווה ליבנו, זה שאמר קהלת "לכל זמן... עת לבכות - ועת לשחוק..." - כל ימי האבל שעברו לא מכבר, היה עלינו להתבונן בחסר ובריוח מהשלמות, לתנות ולקונן על עניינינו ולחצונו. אך בימים אלו - אין עבודתנו בבכי אלא בשחוק. בימים אלו עלינו להתבונן בטוב ה', בחסדו עלינו, בנסיו שבכל יום ממש עמנו, שבחר בנו מכל העמים, אוהב אותנו ורוצה בנו, קרבנו לעבודתו, נתן לנו אפשרות לבוא אל ארצו ואל עירו, שהיינו כחולמים! ועלינו לשמוח במה שכבר נתן לנו בחסדו, כפי שאמרו עזרא ונחמיה לאנשי דורם, אשר הצטערו על חטאיהם ביום ראש השנה - "אל תתאבלו... כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' - היא מעוזכם" (נחמיה ט', י'). הרי למדנו, שבזמן קודש - אין להצטער אפילו על דברים אמתיים! עצם השמחה היא העבודה. וכן תיקן ריב"ז נטילת לולב בגבולין כל שבעה, משום מצוות "דרישת ציון", אע"פ שמצוות לולב שייכת כל שבעה רק במקדש. זאת, משום שעצם השמחה בה' [שעל נטילת לולב נאמר "ושמחתם לפני ה'"] - זוהי דרישת ציון, והיא זו המעירה ומעוררת את האהבה, את החשק, התשוקה, הגעגוע, החפץ והחמדה. ע"י השמחה בה' אנו מראים שאין לנו שלמות אלא קרבת ה', אנו ליה' ועניינו אליו מייחלות. וכך חותם הרמב"ם את הלכות לולב (ט"ו, ט"ז) - "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שצוה בהן, עבודה גדולה היא... וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול המכובד העובד מאהבה... ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה'..."

ואף הוא ימצא לנו. "אם תדרשנו - ימצא לך" (דברי הימים א' כ"ט, ט). אנו - "שוש איש בה'..." (ישעיהו ס"ב, א), ואף הוא אומר - "מושש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך" (ס"ג, א). אנו - "ואל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים את ירושלם תהלה בארץ" (ס"ז, א) אף הוא אומר: "שבע ה'... ואם ישתו בני ניכר תירושך... כי מאספיו יאכלוהו והללו את ה' ומקבציו ישתוהו בחצרות קדשי" (ס"ט, ט).

המשך הושע נא

צרתם ועל שפלותם בעת הזאת. שהרי בנקודה זאת החשובה ביותר עבורנו עדיין לא יצאנו מגלותנו, ואנו מצויים תחת יד האומות בפועל כאשר הוואקף הערבי מנהל את המקום אשר בחר ה', וצריכים אנו שיעמוד שלטון לישראל ויעשה בכוחו להושיעו מידם.

וא"כ השאלה "צפית לישועה?" הינה בעצם שאלה, האם הקשר שלך עם האומה, מהווה חלק מההגדרה העצמית שלך, לחוש מושפל בשפלותה וגאה בגאותה?

וממילא המתאבל באבלם, מצפה בציפייתם, מקווה בתקוותם וחס כחלק מכללות עם ישראל, זוכה ורואה בשמחתם, כי שמחתם שמחתו והוא חלק מן הדבר הגדול הזה, הנקרא כנסת ישראל, וזוכה ורואה בישועתם.

של ישראל ותהלתם עם כבוד הארץ והעיר אשר בחר בה. כי בתיקון עניין זה יתוקן הכל.

ודבר זה אינו צריך למצווה מיוחדת לעמוד ולצפות לו, [אף כי יש בו מצווה בדברי קבלה ע"י חבוק הנביא, "חכה לו כי בא יבא" שדרשוהו בסנהדרין (צ"ז): על מלך המשיח] כי כל אשר מושיך בליבו לכלל ישראל, ממילא נפשו מחוברת לכבודם של ישראל ומצטער עמם בצרת הכלל הזאת. ואין זה מצד מידת הרחמים שמרחם על חבריו המסכנים שאין להם כל צרכיהם וכדו', אלא מצד דאגתו על צער וצרת עצמו כחלק מן הכלל הזה, עומד ומתאונן על ביטול גאותו של ישראל. ולכן מתעוררת הצרה הזאת בעיקר בימי שמחת החג שבו מתחברים כל ישראל לעלות ולשמוח לפני ה', ומתעוררת חיבתם והרגשת כללות כנסת ישראל, וממילא זועקים על

גברת ממלכות, נשלטת במקום החשוב ביותר והקדוש ביותר, מקנה קניינו של אדונינו דוד המע"ה בכסף מלא משקל שש מאות שקלי זהב מיד ארנן היבוס, ונבחר ע"י אלוקיני להיות לו לביתו לשכנו בתוכנו [אשר בחירה זו עדיין בתקפה עומדת, ומצויים אנו בה במצוות "ועשו לי מקדש" דווקא במקום זה שלא בטלה קדושתו, אשר מחמת בחירה זו, אין אנו יכולים להקריב קרבן ולעבוד עבודה בכל מקום אחר]. ובדבר זה עדיין לא שבנו מגלותנו ועדיין אנו נתונים תחת יד הישמעאלים רח"ל, מייחלים ומצפים שישבו לגאלנו ומלכנו בראשינו ליתן בידנו את הבית הזה לשוב ולבנות ביתו ולכונן מקדשו.

כך אנו מוצאים גם במטבע התפילה שקבעו הגאונים לימי הדין הבעל"ט, שהרחיבו בענייני העמדת מלכות ה' תוך שימת דגש על כבודם

הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין ... עברה כבר שנה מאז שפגשתי את ישראל לראשונה. מדי פעם אני מוצא את עצמי מהרהר - מה הוא יגיב על ענין פלוני, איזו התבוננות חדשה הוא יעורר בדבר אלמוני... למעשה, לגבי זה אולי יש תועלת בכך שהוא לא בישיבה - אני צריך להתרגל לחשוב, לא רק לשמוע כספוג. הנה, למשל, מה שאמרתי אתמול בפנימיה, שעם כל הגנות והקלקול שיש בנסיעה לאומן לר"ה, כמו שכל אחד מבין, הרי שהיצר המביא לזה הוא היצר לחפש רוחניות. כמעט אפשר לומר יצרא דע"ז, שבסילוקו נסתלקה הנבואה - אולי עכשיו אנו זוכים לראות בחזרתו לחיים. וענין הקיבוץ שם בפרט - הרי הוא ממש דומה לידידה לרגל במקום עליה. הרי זה יצר לבוא כל ישראל במועד בשנה למקום הקדוש, אלא שאין זה המקום ואין זה המועד. כמה שאני מתגעגע לבנין הבית הגדול והקדוש. טוב, עכ"פ לא עכשיו הזמן לעסוק בענינים שאינם נוגעים לי. הרי מגיע עכשיו יום הדין - יום תרועה, ראש השנה. זה יום ה' שבא בו לשפוט הארץ. אולי כדאי בכל זאת להרים טלפון לישראל, לברך אותו בשנה טובה ולעסוק עמו בעניני היום.

שלום, רציתי לשוחח ולאחל לך כתיבה וחתמה טובה.

הו, יהודה! לשנה טובה תכתב ותחתם לחיים טובים ולשלום! מה מתחדש אצלכם בישיבה?

עולם כמנהגו נוהג ואין כל חדש. אגב, שמעתי ועד מראש הישיבה על ר"ה, שהארץ בענין ההמלכה שבתקיעת שופר כנודע, וחשבתי לעצמי, שהרי כשהרמב"ם כותב על תקיעת שופר, הוא אומר שאע"פ שגזירת הכתוב היא, רמז יש בה, לומר "עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם" וכו', ואילו עכשיו - כמעט כולם מדברים על המלכה.

ואיך הסברת את זה לעצמך?

תראה, זה ודאי, שהביאור של המלכה הוא לא חדש, והוא מובא כבר בגמ' שאומרת "ובמה? בשופר" (כ"ה ט"ו), כלומר שתמליכוני עליכם בשופר, אלא שבזמן סבא שלי ושלך כולם הרגישו את טעם הרמב"ם, והיום זה שונה. כמוכן שאין ענין לחפש את הסיבה הטבעית לשינוי, אלא את הנהגת ה' בזה.

והיא...

חשבתי אולי לקשר את זה להיותנו בארץ ה', שכאן יותר יש מקום לדבר על המלכת ה', שהרי אין מלך בלא עם ואין עם בלא ארץ. ועכ"פ כאן הוא גילוי כבודו ומלכותו, משא"כ בארצות נכר, שכבר אמרו "כל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוהים..."

דברים נפלאים! אפשר להוסיף על זה, שבדור זה בפרט, שהחזירנו לארץ מקום מלכותו, ועדיין לגודל חרפתנו אין מלכותו מתגלה עלינו משום שאיננו ממליכים אותו ית' - בין אם נדבר על רוב ישראל שבכלל לא בענין, ואפילו אנחנו החרדים לדברו לא משתדלים להמליכו בשטח הציבורי, אלא עובדים אותו

כיחידים - כאדון, אב או אלקים, ולא כמלך לעם בני ברית - ודאי מוטלת עלינו חובה כפולה ומכופלת להמליכו ית' בישראל למלך יחד כל שבטי ישראל, להתאסף כל העם ביום הראשון בשנה, ביום בריאת עולמו, ולהריע לפניו ה' ימלוך. וכמוכן, שאסור להסתפק בתרועה, אלא אמורה היא להיות טקס קבלת מלכותו, ומיד להתחיל במעשים. וכן מצינו כעין זה

כשחזרו ישראל לארץ מגלות בבל, שנאספו כל העם כאיש אחד בר"ה ויביאו את התורה וקראו בספר והחלו לבכות כל העם, ואמרו להם עזרא ונחמיה והלויים "היום קדוש הוא לה' אלקיכם אל תתאבלו ואל תבכו... ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושנו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם... וילכו כל העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם. וביום השני נאספו ראשי העם להשכיל אל דברי התורה" - עיי"ש. ואפשר לפרש, שהם היו רגילים מן הגלות, שר"ה הוא רק יום דין מטיל אימה, וכשבאו ונכנסו לארץ אמרו להם הלויים וחדשו להם את ענין המלכות וחדות ה' היא מעוזכם. אמנם יש לדעת, שבאמת עיקר הדין הוא בארץ ישראל, ככתוב "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה" - עיי"ר"ה ת. אלא שענין הדין הוא שאנו מזכירין עצמנו לפניו כשמריעים בקבלת מלכותו, ככתוב "זכרון תרועה", וכיון שזוכרנו, גוזר עלינו פרנסתנו לשנה הבאה, ולא עכשיו הזמן להאריך בזה. אך ודאי שאין לשמוח בלבד, אלא צריך אף להתחיל ולעשות ככתוב שם, שמיד אחר המועדים ביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני ישראל בצום ויבדלו זרע ישראל מכל בני נכר וגו' - עיי"ש, שכרתו אמנה.

למה אתה מתכוון? אילו מעשים יש לעשות בזמננו, ובכלל - מה ההבדל בין עבודתנו אותו ית' כאדון או כמלך?

המעשים ששייכים למלכות הם מעשים ציבוריים. לצורך המשל נקח את הממשלה שכאן. במה מתבטאת ממשלתה?

במה לא? במסים, בסלילת כבישים, בהקמת

מוסדות חינוך, בריאות, ברישומי טאבו, בבטחון פנים וחופץ וכו' וכו', והעיקר - בחקיקת חוקים.

טוב, בא נתחיל בקטן. עיריות בני ברק, מודיעין עלית, ביתר, בית שמש ואולי יש עוד ששכחתי - האם יש להם לכל הפחות יועץ תורני כמו שיש להם יועץ משפטי? האם אנחנו משתדלים להעמיד לפחות את השלטון הפנימי שבתוכנו שיהא על פי דבר ה'? למשל, האם יש זכות לעירייה לקבוע איך לבנות תוספת לבנין? אם כן, דרך משל, הרי שאסור לעבור על דבריה גם אם תצליח לשחד או להשיג פרוטקציה. ואם לא, הרי שאסור לה להרוס ולהזיק ממון אחרים, כ"ש שהשוחד והפרוטקציה אסורים. כמוכן שאני מודע לכך שקיים קושי להעמיד הדת על תילה כשהשולטים כאן הם פורקי עול, אבל ניתן לפחות להשתדל עד כמה שאפשר. האם פעם משהו ניסה לשבת ולבדוק אפשרות לנסח הלכות עירייה. ותפסתי כאן דוגמא אחת מאלף שיש בעירייה, אבל על כל צעד ושעל צעות בעיות, שבכולן אנחנו פשוט הולכים אחר חוקי המדינה בעצימת עיניים. הנה, הרגע עולה לי בראש דוגמא שאולי לא שייכת לסיפור חיינו אנו, אבל היא בהחלט שייכת לראיה ציבורית - האם יש לכנסת המינים סמכות לקבוע חקים? אם כן, הרי שאסור לעבור על החוק, ואם לא - הרי שח"כ חרדי שמצביע בעד העלאת מס הכנסה משלושים וחמשה אחוז לשלושים ושבעה, דרך משל, הוא "מוסר" לכל דבר. אנחנו צריכים לחשוב מה הצורה הנכונה שמוסדות אמורים להתנהל לפיה, ובודאי מוסדות ענק כמו החינוך העצמאי, שכידוע נגע הפרוטקציה אוכל שם בכל פה - האם זה ממון ציבור או ממון הגזברים? מה צורת הקבלה, בין קבלת משרות בין קבלת תלמידות, וכן הלאה. ואיך צריך לנהל עירייה, ואיך מדינה? לגבי הצבעות המפלגות החרדיות אולי גדולי ישראל מוסרים איזו תורה שבעל פה סודית לחברי הכנסת, אבל יותר נראה לי שכל דבר שלא נוגע לישיבות וכיו"ב פשוט לא שואלים אותם. ועכ"פ ודאי לא זה מה שמרגיש כל יהודי, אלא שפשוט לא התורה שולטת... טוב אפשר להאריך בזה בלי סוף, אבל זו ההתחלה. הציבוריות צריכה להתנהל בצדק ובמשפט, וזוהי המלוכה, שהצדק הוא הצדק שה' מורה לנו והמשפט הוא המשפט שה' מצוה אותנו, כמו שאנחנו מברכים כל יום - "ברוך אתה ה' מלך אוהב צדקה ומשפט", וכמו שכותב הרמב"ם בסוף פ"ד מהלכות מלכים ומלחמותיהם, שאין מעמידין מלך בתחילה אלא לעשות משפט ומלחמה. ועלינו מוטל ענין המשפט להקים את משפט מלכנו ית'.

יש לדעתך מעליותא בעבודתו כמלך על-פני עבודתו כאדון

יש לדעתך איזו השוואה ביניהם? כאדון, גם בן נח יכול לעבוד אותו. אבל בחירת ישראל - להיות להם למלך - "כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו". שמעתי פעם מאחד הת"ח דצפת, שישנו חילוק בין הכינוי "מלך" לשאר כינויים, שאר כינויים כ"אב", "אדון", "טוב", "יחיד", "גיבור" וכו' אינם תלויים בנו, משא"כ "מלך",

ואינה חלק מברכת "לירושלים עירך ברחמים תשוב" המדברת על בנין ביהמ"ק.

גם א"א לבאר עניין הציפייה משום צער השכינה, דא"כ ישועתה של שכינה היא ולא ישועתן של ישראל. וכבר אמר ישעיהו "הנה אלקינו זה קוינו לו וישוענו" (כ"ה, ט'), היינו יושיע אותנו, ולא ישועתה של שכינה [אף שבדרך הסוד יש לבאר דכנסת ישראל היא עניין השכינה, אך א"כ צריכים אנו להבין מהי צרתה של כנסת ישראל והיינו כללות עם ישראל, כדי להבין מה עניינה של גלות השכינה].

אכן, בכמה וכמה פנים ניתן להעמיד את מצבנו כיום, כצרה הזקוקה לישועה, אם מצד מצבה הרוחני של כלל האומה, ואם מצד היותנו תחת שלטון פורקי עול פושעי ישראל, אך עניינים אלו אינם הישועה אליה כיוונו ישראל בכל הדורות.

אמנם כמדומה שיש בנותן טעם להוסיף נקודת מבט מסוימת בה נוכל לראות את העדר המקדש לא רק כהעדר מעלה עליונה אלא כדבר הטעון ישועה, ובמובן מסוים ניתן לומר שהוא משויך לאותה כוונה בה כיוונו בכל הדורות בתפילה זו, דהיינו ליציאה מושלמת מגזירת שעבוד מלכויות.

והוא כאשר נשים על ליבנו ונחדיר בהרגשותינו את הגדרת זהותו העצמית של כל אחד מאיתנו כפרט שבתוך אומה שלמה, ונחוש כי עצם מהותנו הינה היותנו איש ישראלי כחלק משלמות העם, וא"כ כבוד האומה עומד לנו למשאת נפש ובשפלותה ידוה ליבנו. ובהתבוננותנו על אומתנו נראה כאן שפלות גדולה, אשר עליה היה ראוי שיהיה עיקר בכי וציפיות הגאולה בכל הדורות, והוא חוסר היכולת של עם יראי ה' למשול במקום אשר בחר ה'.

כי הנה ראה זה פלא, כאשר מתוך כל המקומות שישנם בעולם, מאות מיליוני קמ"ר, כמעט שלא נמצא מקום שיהיה אסור ליהודי להתפלל בו, לכד נקודה אחת קטנה שהיא "בית תפילתי", "המקום אשר בחר ה'", הר המוריה, מקום העקידה, מקום שהתפללו בו אבותי אברהם יצחק ויעקב, אשר גזרה החכמה העליונה שיהיה מקום זה לבדו נגול ונשלט ע"י בני השפחה, למנוע מבני הגבירה לבוא אל ביתם לבנותו כבתחילה.

וכאשר אנו אומרים בתפילות המוספין "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" באמת מטבע ברכה זו (ומפני חטאינו) עדיין במקומו הוא עומד, כי עדיין אנו גולים מאותו מקום שהוא טבור הארץ ועיקר חשיבותה, שאין באפשרותנו לשוב ולבנותו מחמת אותה גלות. ואין זה שרידי ביטויים מיושנים מן השפה ולחוך, כדוגמת "ומים אין להעביר טומאה ואנחנו על אדמה טמאה" שנתר לנו לזכרון מימות גלותנו כאשר רוב בניה לא היו עליה [נשיר הייחוד ליום ראשון; ויפה עשו בכמה מחזורים החלף המילים לנוסח שהתקין חכ"א, שלא לדבר סרה בקדושת הארץ בדבר שקר וכפיות טובה כלפי מעלה].

וכשנרגיש חיבור גמור עם האומה, תעמוד בנפשנו השפלות הזאת אשר אומתנו היא

רק כשהציפייה הינה כלל ישראלית ולא על ישועה פרטית, א"כ הנותן עיניו וליבו לצערן של ישראל ומצפה בכל ליבו לרפואת חולי ישראל - האם נכלל בזה בגדר "מצפה לישועה"!!

ואם נאמר כן, נמצא שהציפייה לישועה תהיה תלויה לכל אדם לפי דרגתו ולפי מצבו הגשמי של הציבור שסביבותיו, כי אין הפרש בין

אדם שמיצר ודואג על צרת "והיה לאכול" של מיסים וארנוניות המוטלים ע"י הפריץ ומצפה למשיח בן דוד להגאל מצרה זו, לבין המצפה לישועת אברכי דורנו, המצויים ב"והיה לאכול" ע"י גזירת חיתון הבנות ומחירי החתנים, ומיצר ודואג ומצפה לישועתם של ישראל בדבר זה.

בדורות שלפנינו, בהם יכולים היו יהודים הנותנים לבם למוצא פיהם, לומר בלי להיות דוברי שקרים ח"ו, "והננו בכל יום הולכים ודלים, ברבות השנים אנו נמעטים, ובסגות הזמנים אנו נצערים" (סליחות לגמ"ה) או לזעוק בכל שני וחמישי "חוסה ה' עלינו בארץ שביינו!", אכן מובן שהייתה בידם ציפייה לישועה, והייתה ישועתם לצאת מארצות שביים ולהפסיק התמעטותם. אולם אנו שוכני אדמת קודש, שאיננו הולכים ומתמעטים מיום ליום - האם אפשר לומר שמצבנו מוגדר כצרה שאנו מתאוננים ומצפים להגאל ממנה?! הן אמת, שמצב יחסינו עם הישמעאלים רווי סיכונים, אך קשה להעמיד את יחס הציפייה לגאולה על רמת סיכון כזאת, שכנראה היתה קיימת גם בתקופות הזוהר של עמנו בימי בית ראשון ושני.

ואף כי עדיין בן דוד לא בא, ואנו מצפים לביאתו, צריך ביאור מהי הנקודה העיקרית שאותה אנו מכנים בשם "ישועה" ואליה מגמתנו, שהרי לא לחינם קראו דבר זה בשם ציפייה לישועה, והיינו ע"ש צרה מסוימת שאנו שואפים לצאת ולהגאל ממנה. וקשה לומר שכוונת הבקשה הזאת על העדר מעלת המקדש לבדה, שהרי לשון התורה על ישועת ישראל מיד מצרים נכתבה עוד בטרם מעמד הר סיני והקמת המשכן. וכן בנוסח התפילה "כי לישועתך קווינו כל היום" היא ברכה בפ"ע

בחג הסוכות אנו מחשיבים את ישועתם של ישראל כנושא המרכזי של החג, תפילות מיוחדות הותקנו לישועת ישראל, הושע נא! הושיעא נא!... ומגיעים הדברים עד שאף מצוות ד' המינים נקראת בלשון הגמ' הושענא. אף שמיני עצרת עיקר עניינו בשמחת הישועה - "וכיון שיצאו שבעת ימי החג אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד ... אמר ר' אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך, בך בתורתך, בך בישועתך". (ילק"ט פנחס משפ"ט). ואף בשעת הגלות שמחים ישראל באותה ישועה העתידה לבוא.

ויש לבאר למה כוונתנו בהזכירנו ישועה זו?

בשנים קדמוניות, היו יהודים שבאומרם תפילה זו הרהרו בבור הפריץ/ בגזירת גירוש קרובה/ בעלילת דם צפויה/ בגזירת "והיה לאכול" המתחדשת חדשים לבקרים, או בשם הכולל כל הגזירות "שעבוד מלכויות".

היו שכיוונו על גזירת הגלות והרחקת העם מארצו, על קיבוץ גלויות ישראל, על אפשרות מגורים בארץ ישראל בהרווחה, או לכל הפחות ללא סיכון חיי נפש.

בפרשת הביכורים, על הפסוק: "ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך, כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבתינו לתת לנו" פרש"י: "שאינך כפוי טובה".

אם כן צריכים אנו לזהירות יתירה בעת תפלתנו שלא לזעוק על דבר שכבר נענינו עליו.

עוד עתידים אנו שנעמוד בפני השאלה "צפית לישועה?"

מן הראוי כי בטרם נדע מה נשיב לשאלה זו, עלינו לדעת מהי השאלה שנשאלנו. כלומר: מהי אותה ישועה שעלינו לצפות לה? האם נצטוונו בציווי על ציפייה זו? ומה תועלת הציפייה הזאת?

כאמור עניין הישועה הזה מסובבנו הרבה בחג הסוכות, וצריך ביאור מפני מה שייך עניין הישועה והציפייה הזו לעניין שמחת החג.

אין ספק כי עניין הישועה המדוברת אליה אנו מצפים, הינה ישועת ישראל בכללות בביאת משיחנו בב"א - "הנה מלךך יבוא לך צדיק ונושע הוא". אך טרם נהרהר בענינה של אותה ציפייה, שומה עלינו להבין מהי "ישועה", אשר בעניין זה מצויים מקראות רבים, המזכירים את הישועה כיציאה מתוך צרה. [בד"כ היא מזכרת כיציאה משעבוד האויב, אך לדעת חלק מהמפרשים גם פקידת חנה בכן מכוונה בתפילתה בשם ישועה, וכע"ז בברכת רפאנו אנו אומרים "הושיענו ונושעה"].

אם כן צריכים אנו לדעת על אילו ממיני הצרות מוטל עלינו לצפות לישועתן. ומפני מה גדולה מעלת המצפה הזה. דרך משל: האם אותם שהיו נתונים למשיכת מגפי עם המרצחים הגרמני ימח שמו, והיו תולין עיניהם לסיום המלחמה, האם זכו בזה להיות בגדר מעלת המצפים לישועה? או האם כל חולה המצפה לרפואתו הינו בגדר מצפה לישועה? ואף אם נאמר שהמעלה העליונה בציפייה לישועה הינה

שאלה:

בגליון הקודם הופיע במדור דרישת ציון דיון, האם צריך להשתמש בכוח ליישוב הארץ. (הגדלתי על פי שלטת השואל ע"ס). ורציתי לעורר לנקודה נוספת בעניין, ואשמח אם תתייחס אליה.

רש"י הראשון בתורה מביא את דברי רבי יצחק מפני מה פתחה התורה בבראשית ולא לומר כי 'כוח מעשיו הגיד לעמו' והקב"ה בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו. ורגילים להביא דברי רש"י אלו שזה ה'קושאן' שלנו על ארץ ישראל.

אך באמת דברי רש"י אלו הינם חרב פיפיות, שהרי מאמינים אנו כי הגלות גם היא הגיעה מהקב"ה, והקב"ה עצמו שבחר לתת את הארץ לנו, החליט לצערנו להוציא אותנו משם, ונתנה לאותם פלאחים ובדואים שנמצאו בה במאות השנים האחרונות. ויותר מזה שמקור דברי רש"י שהשם 'נתנה' לאשר ישר בעיניו, הוא מדברי ירמיהו פרק כז, והריני לצטט הפרשיה שם.

בראשית ממלכת יהויקים בן יאוש יהו מלך יהודה יהי הדבר הזה אל ירמיה מאת יהוה לאמר: כה אמר יהוה אלי עשה לך מוסרות ומטות ונתתם על צוארך: ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב ואל מלך בני עמון ואל מלך צור ואל מלך צידון ביד מלאכים הבאים ירושלם אל צדקיהו מלך יהודה: וצוית אתם אל אדניהם לאמר כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל כה תאמרו אל אדניהם: אנכי עשיתי את הארץ את האדם ואת הבהמה אשר על פני הארץ בכחי הגדול ובזרועי הנטויה ונתתיה לאשר ישר בעיני: ועתה אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו.

וכלומר שירמיה מוציא ממשפט זה שצריך לעבוד את נבוכדנאצר, הפך המשמעות של דברי רש"י, ובפשטותו כמובן אין זו סתירה שהרי כאשר נתנה לנו היה זה בדין שניטול, ואילו כאשר נתנה לנו הרי שאנו צריכים מן הדין לעבוד אותו. ואם כן צריך התייבות גדולה והכרעה רבה, שודאי עיקרה מסור למאורי האומה (שהי זו הכרעה ללית ולאוומים) האם גירוש הערבים מכאן כרגע הוא כדין אם לאו, האם אנו נמצאים במצב שהקב"ה נתנה לנו, או שאדרבא נמצאים אנו עדיין בנבואת ירמיה שהשם נתן את הארץ לנו פרסיים יוניים רומאים ביזנטיים ממלוכים צלבנים עותומאנים בריטים בדואים, והנה זה ברור שלקנות חלק בארץ הוא מצוה רבתא, אבל האם יש לנו זכות לגרש בכוח, לכאורה הוא צריך ז' נקיים והכרעה גדולה על ידי נביאים או חכמים.

בברכה

ישראל לשם. ירושלים.

תשובה:

לכבוד הרב השואל,

יישר כח על הדברים, וכבר הודיע ר"י ברויאר שמקורו של רש"י מהפס' הנ"ל בירמיהו.

אך לגבי ההשלכה למציאות של זמננו יש לענות בתרתי:

א. אתה שואל מי אמר שהקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל, אולי ה' נתן את זה לערבים ואין לנו כח והיתר לכבוש אותה מהם.

אמנם לא יעלה על הדעת, שאחר שהייתה גלות, לעולם יהיה אסור לעם ישראל לכבוש את

שו"ת דרישת ציון הרב בן-ציון גולדשטיין

הארץ כל זמן שאין נבואה, שהרי התורה נתנה לנו לקיימה אף אם לא יהיה לנו נביא נידועים דברי הרמב"ם (פיה"מ לסנהדרין פ"א מ"ג) שזהו נימוקו לאפשרות החזרת הסמיכה] אלא שצריכים אנו לדעת מתי אכן חזר ה' ונתן לעם ישראל את ארצם.

ובסוף גלות בבל ראינו, שאישר כורש מלך פרס לחזור לארץ, ולהקים שם ביהמ"ק, ודבר זה היווה את עיקר הסיבה לחזור לארץ אפילו קודם הנבואות של חגי, וזכריה. והיינו, שכאשר אנו רואים במציאות תימוכין לכך שה' כבר רוצה להחזיר את עם ישראל לארצם, הרי שאכן תמה הגלות ועלינו לחזור אליה ולכובשה.

וכן הדבר בזמננו מאז הצהרת בלפור, שהכיר שזכות היהודים לחזור לארצם ולהקים שם מדינה, וכבר אמר על זה ר' מאיר שמחה, ש'סר פחד השבועות', והיינו שאנו רואים כאן את מעשה ה' הגדול בכך שהוא מחזיר אותנו לארצנו, וודאי אפשר לומר במלוא מובן המילה, שעכשיו ה' 'חזר ונתנה לנו' [וק"ו כאשר באמת הצורה שה' נתן לעם ישראל את הארץ בתש"ח ובתשכ"ז, אינה שונה מהצורה שהוא נתן את זה לכל הרשימה הארוכה שהזכרת, היינו ע"י ניצחון במלחמה].

יש להוסיף, שאפשר לראות יותר מזה, שלא תמיד עם ישראל רצה לקחת את ארץ ישראל, אך כיון שעלה ברצונו יתברך שבא מועד שיחזרו ישראל לארצם, הם קיבלו אותה אף בניגוד לרצונם, והרי הם ובני בניהם נמצאים כאן עם קהילותיהם הפורחות והמלבלבות. [ומוטב שלא להזכיר את ההתנגדות לעליה לארץ קודם השואה, שאז הראה לנו ה' באף ובחמה, שאין לנו מקום אחר, וכפי שאמר החזו"א כמה שנים קודם השואה שהקב"ה הולך לטאטאות את יהודי אירופא לא"י במטאטא של ברזל]. אמנם, אף החלוצים

שנלחמו למען הארץ, בתחילה הסכימו לתוכנית החלוקה של האו"ם, שרק כ-50% מהארץ תהיה ליהודים, והיהודים בסכנותם הסכימו לאותה תכנית, בעוד הערבים בסכנותם לא הסכימו, ובזכות זה נוסף לעם ישראל עוד כ-20% מא"י, ואפילו שהם היו נכונים להתפשר על זה. ואח"כ במלחמת ששת הימים, לא היהודים יזמו את המלחמה, אלא הערבים כפו אותה עליהם, ועי"ז קבלו עם ישראל את כל הארץ המובטחת, ואף זה בעל כרחם. הרי אנו רואים כאן, שיש מהלך אלקי, המחזיר אותנו לארצנו, ואין טעם להתכחש לזה.

יש להוסיף, שאף מה שעם ישראל כבר ויתר מרצונו לגויים, כגון מה שהיה בהסכם אוסלו הארוך ובהתנתקות האומללה, הרי אנו רואים שדבר זה מתנקם בהם ומזיק לביטחון, באופן שא"א לתת לאויבינו עצמאות, ונראים מהלכי הדברים, שבסופו של דבר יכריח הקב"ה את עם ישראל לקחת את שאר חלקי ארצו הקדושה בחזרה אליו, שוב בעל-כרחו.

ואמנם עשוי השואל לשאול, שהרי אנו רואים שעדיין יש כאן ערבים ופיגועים וכו', אך כמובן זה אינו כלום, שהרי אף בזמן השופטים אחרי שנחלו את הארץ היו עם ישראל צריכים לכבוש בעצמם, ומה שלא עשו כן היה להם לחטא, ולא לראיה שה' לא נתן להם את זה. וכן היה בזמן בית שני, וה' בהזמננו, כך שאין להביא ראייה מהימצאות הנכרים כאן.

וביותר, שהרי כך דרך הנהגת ה', שהדברים מתנהלים לאט לאט, וכדרכיב "מעט מעט אגרשנו מפניך פן תרבה עליך חית השדה", וכן בזמן בית שני לקח מאתיים שנה עד שעם ישראל הקים מדינה על כל חבלי הארץ וועדיין היה להם פחות ממה שיש לנו היום]. ועל כן הדבר המחודש שעם ישראל הגיע לארצו אחרי אלפיים שנה זה הוא המהלך שרואים אנו בו את דרכי ה' ואת רצונו בעולמו, משא"כ הערבים, שהם בנסיגה, ואף כי נשאר מהם מוחזקים בארץ, אי"ז מעשה ה' המחודש אלא המשך של המצב המקולקל שהיה בזמן הגלות, ואי"ז אלא משום שעדיין לא הושלמה הגאולה, אך בעז"ה נזכה ל"מעט מעט אגרשנו מפניך", אם נרצה מוטב, ואם לא - זה ייעשה אף בניגוד לרצוננו.

ואמנם ישנם כאלו הבאים לצנן את ההתלהבות ולומר שכל זה אינו אלא מהלך טבעי, אך אנו לא נתפתה אחר דבריהם, שהרי אנו כיהודים מאמינים, יודעים שהכל מאתו יתברך, ובפרט דברים הנעשים בארץ המושגחת ביותר, ובעיר ובהר המושגחים ביותר. והרי אף כאשר כורש הרשה לעם ישראל לחזור לארצו, היה זה חלק ממהלך פוליטי כללי שנקט, לתת לכל העמים החוסים תחתיו עצמאות במדינתם, ושהוא יהיה רק המלך הגדול מעל כולם, ודרך זה סיבב ה' את גאולת בית שני. וכן בזמננו ראינו שה' עורר רוח של לאומיות בכל העולם קודם שתי מלחמות העולם, ומזה נתעורר עם ישראל לחזור לארצו ולהקים שם מדינה, ואחר שעם ישראל כבר מהלך קוממיות בארצו, פתאום הרוח הלאומית הכללית השתנתה, ואדרבה - העולם נכנס למהלך של "קוסמו-פוליטיות", וראינו שכל מה שהתעוררה רוח

הלאומיות בעולם הייתה בעיקרה בשביל ישראל, ועיקר התוצאות ניכרות בעם ישראל, לרעה [בשואה] ולטובה בהקמת עם ישראל על ארצם.

ב. אף לו קבלנו את ההנחה שלך האמורה, שהקב"ה נתן את א"י לגויים גם בזמננו, אי"ז פוטר אותנו כלל ממצוה דאורייתא שכתב הרמב"ן בהשגות לספר המצות, וז"ל - "מצוה רביעית שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה... וזו היא שחכמים קורין אותה מלחמת מצוה... כי המצוה הזו היא הכיבוש... א"כ מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות, כידוע בתלמוד במקומות הרבה". כל זה אינו אלא חלק קטן ממה שכתב שם הרמב"ן, ומומלץ לעיין בכלו. הרי שיש מצות עשה בכיבוש הארץ גם בזמן הגלות, והרמב"ן לא שקל כלל שיקולים מעין אלו שנתן את הארץ לגויים נאמנם ידועים דברי המגלה אסתר שם, שטען שהרמב"ם חולק על הרמב"ן, אמנם ידוע כבר שדברים אלו דחויים, והארץ בזה ר"ד בלומברג בספרו 'מצות ישיבת ארץ ישראל' עם הסכמות ר"א ספקטור ור"ח ברלין זללה"ה, ועכ"פ דעת הרמב"ן ברורה ללא ספק.

שאלה:

לכבוד העלון 'קדושת ציון',

דברייכם מתוקים מדבש, ואבקש לשלוח לי בקביעות.

הערה אחת יש לי ברמה המעשית:

אתם צודקים שצריך להכין את לב העם לתפקיד של כינון מדינה יהודית ולהשתחרר מהתפיסה הגלותית של הסתפקות בהצלחה מקומית בד' אמות הפרטיים של הציבור החרדי.

ברם הדרך לעשות זאת לא תהיה על ידי לימוד סוגיית מתוה הגז והביטחון וכו', כי דבר זה נעשה בדקה וחצי ואין לו שום משמעות.

הדרך היא הדרך בה מוביל אותנו הקב"ה בעל כרחנו בשנים האחרונות, שבה אנחנו נכנסים אט אט לשיתוף פעיל במערכות הציבוריות בא"י: העבודה, הצבא, וכו'.

מי שמשותף בעצמו במעשים, יכול לחוות דעה ודעתו נשמעת. מי שעומד מן הצד אין לו זכות דיבור.

הצרה היא שאין מענה חרדי לדרך חיים של חיי העולם הזה, ולא זו בלבד, אלא שדוחים בשתי ידיים כל מי שבליט ברירה פונה לדרך זו. וכרגע מי שפונה לעולם הזה בעל כרחו מפנה עורף לדת.

הפתרון האמיתי הוא להקים בתי מדרש ומסגרות תורניות לחיילים חרדיים ולעובדים בשוק הרחב.

וגם לתת לגיטימציה לענין.

משה איינהורן

פתח תקוה.

תשובה:

לכבוד ר' משה שלום רב,

תודה רבה על מכתבך, ואף שבמבט ראשון אין כאן טענה על העלון קדושת ציון, אלא על הדרך של כלל היראים בארה"ק, מ"מ כיון שהנך טוען שהדרך לכך שהמדינה תנוהל על ידי שומרי תורה ומצוות היא ע"י שנהיה שותפים פעילים במערכות הציבוריות בא"י לרבות בצבא ובביטחון, אנו מוצאים עצמנו חייבים להבהיר דעתנו בעניינים אלו.

א. ברור הדבר, שענין ארץ ישראל היא ארץ שגם החיים החומריים של חיי עוה"ז, מתנהלים בה בקדושה ובטהרה, וכל התורה מלאה בזה. ואמנם אף בחו"ל היו רוב רובם של היהודים עוסקים בפרנסתם, ונשארו נאמנים לעמם ולתורתם, אך מ"מ הצורה האידיאלית הינה שבא"י יתקיים חיבור ארץ ושמים, והחיים החומריים עצמם על כל המסתעף יהיו מנוהלים על פי תורה ומצוות, וזה אינו שייך כ"כ תחת שלטון זר.

ב. על כן, כמוכן, מחובתנו להבהיר, כי העוסקים בפרנסתם אינם גרועים מעוסקי התורה, אלא הם לכתחילה שבלכתחילה, וברור לכל מי שקורא את התורה ואת חז"ל בעיניים מפוכחות, שכך היו רוב העם, ולא היה בזה כל ענין של בדיעבד. ואף שכמוכן ברור שמעלת לומדי התורה גדולה יותר, אי"ז אומר שהעוסקים לפרנסתם הם בדיעבד, וכשם שמוכן לכל, כי מעלת הנבואה גדולה מאוד, ולא נאמר שמי שלא הגיע למעלה זו הוא יהודי בדיעבד.

ג. אמנם לבינתיים, המצב הנתון הינו שעדיין לא פיתחו וביססו דרך חיים, שבה העוסקים לפרנסתם דבוקים בתורה ובקב"ה, והמצב הגרוע לעת עתה הינו שרוב אלו שיוצאים לפרנסתם, וודאי אם זה במקומות חילוניים, מתדרדרים פלאים במצבם הרוחני, ובקרבתם לציבור החילוני, וכפי שניכר הדבר עליהם ועל משפחתם, וד"ל. [ואמנם יש מיעוט המצוי של כאלו שאינם נופלים, אך ההנהגה הראויה היא על פי התוצאות הפשוטות שמתרחשות אצל רוב העובדים במקומות חילוניים].

ד. על כן מה שמוטל על ציבור היראים בזה, הינה לפתח דרך שגם העוסקים לפרנסתם יוכלו לעבוד את ה', ולא רק לומדי ביהמ"ד, והיינו להתאים להם תוכניות לימוד המתאימות לאלו שאינם לומדים אלא שלוש או ארבע שעות ביום, להעמיק אצלם את הקשר הנפשי והחי למצוות, שידעו מה להשיב לאפיקורוס של זמננו כאשר נפגשים עמו במרחב החילוני, לתת להם את המבט הנכון והמאוזן בין קודש לחול, בקיצור: צריך לכתוב את העלי שור' לעוסקים בפרנסתם.

[במאמר המוסגר אוסיף כאן רעיון נוסף לתועלת היראים העוסקים לפרנסתם - כידוע חלק גדול מהזהות של האדם מתבטא בלבדו, והדברים החיצוניים משפיעים על הפנימיות אם אין כוונה הפוכה, וכידוע זה חלק ממטרת הציצית והתפילין, ועיין במסכת תפילין -

כך היה ר' אליעזר אומר גדולה היא מצות תפילין שכך אמר הקב"ה לישראל 'זהגית בו יומם ולילה', אמרו ישראל לפני הקב"ה 'ריבון העולמים וכי אנו יכולים להגות יומם ולילה?' אמר להם הקב"ה 'בני הוה נותנים תפילין על ראשיכם ועל זרועותיכם ואני מעלה עליכם כאילו אתם הוגים בתורה יומם ולילה' שנאמר 'זהיה לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך'. אנו רואים במדרש זה, שבאופן פשוט הבינו עם ישראל, והקב"ה הסכים איתם, שא"א לדרוש מכולם לעסוק בתורה יומם ולילה, אך הפתרון למצב זה הוא התפילין, שכאשר הם מונחות על ראשו בגאון, הוא קשור כל הזמן לקב"ה, וכפי ההבנה הפשטנית של הדבר, שהרי הוא מייצג בלבדו ובהופעתו את שם ה', וזה מחייב אותו ושומר עליו, וכפי שכתב הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' תפילין. ידמיין כל אחד את עצמו נכנס מחר לעבודה עם התפילין, ולאחר שיעכל את המבטים מהבוס ומהחברים לעבודה - החילונים או החרדים, איך יסתכלו עליו? מה הוא מייצג? מה זה יחייב אותו?... נכון ישנם היום יומיים הראשונים של אי הנעימות מההופעה החדשה, אך אל דאגה - זה עובר מהר מאוד, ותועלתו בצדו. זו הדרך המובטחת לנו לשמור על ייחודנו כיהודים המייצגים את שם ה'. נכון, זה לא מקובל, אבל גם לא מקובל לצאת לעבוד, אם עשית את הצעד הזה, כדאי שתעשה גם את הצעד הזה].

ה. על פעולה חשובה והכרחית זו עמדנו כבר בגליון הקודם בעקרונות אגודת קדושת ציון, וכפי שכתבנו באות ח' - 'זכשם שצריכים אנו להוציא מהתורה את היחס הראוי לצורה איך לנהל מדינה, כן צריכים אנו להוציא מהתורה ומרוחה את הצורה הנכונה איך להקים כאן עם שלם הקשור לתורה בכל נימי רוחו ונפשו, היות ולכל עם יש תרבות, כן אנו צריכים להוציא את הרוח הזאת מהתורה ולחיות בה את כל העם, כאשר הכוונה היא כמוכן לסלול דרך להיות קשורים לקב"ה בתוך חיי העוה"ז.

1. אמנם מאידך, כל זמן שבעוונותינו הדבר עדיין לא נעשה, ברור שכל מי ששולח בחור או נשוי למקומות עבודה או לימוד כאלו, ולא חיסן את פנימיותו, הרי הוא מתחייב בנפשו של הלה, שהרי עינינו הרואות, שרוב רובם של העובדים במקומות עבודה חילוניים יורדים פלאים ברמתם הרוחנית, והאחריות על נשמתם מוטלת הן על הרועים שלא דאגו לצאן הרזות, והן על אלו שהדיחו אותם ללכת למקומות שאינם יכולים לעמוד ולהתקיים בהם אפילו שעה אחת.

2. ולגבי הנושא של הצבא. כל הבעיות שכתבנו לעיל ביחס לעבודה במקומות חילוניים ולימודים במוסדות אקדמיים חילוניים, קיימות אף בצבא וביתר שאת, אלא שבצבא אין אפשרות לפתור את הבעיות. בצבא אתה נכנס למסד חילוני ואינך יכול לעשות בו מה שאתה רוצה, ואף אם יהיו הסדרים לגבי כשרות ונשים, הרי כל אחד מבין שלא נותנים לחתול לשמור על החלב, וברגע שהציבור החרדי יהיה בידיים שלהם, הם ישכחו מכל ההבטחות וההסדרים,

קיבוץ גלויות בדרך הטבע

תקציר המאמרים הקודמים: במאמרים הקודמים התבאר, שלתקופה הקרויה 'משיח בן יוסף' ישנן ד' שמות ומאפיינים, וכדלהלן:

במאמר א (לסוף גליון 10) התבאר ד' המאפיינים, שהם:

א עקבתא דמשיחא [שבעקב הקדושה מתאזנת הסט"א, ולכן "חוצפא יסגא..." (סוטה מ"ט)].

ב אתחלתא דגאולה [מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא" (מגילה י"ז): שהיא תחילת פריקת שעבוד מלכויות].

ג קץ המגולה [וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ... (סנהדרין צ"ח)].

ד קיבוץ גלויות ופריקת עול שעבוד מלכויות (נצרות ל"ד).

במאמרים ב, ג (לסוף גליונות 12, 13) למדנו, שהשם הכולל של ימות 'משיח בן יוסף', הוא 'פקידה', וראינו כיצד הוא משתייך לכל אחד מד' המאפיינים הנ"ל.

במאמרים הבאים נשתדל בס"ד בכל מאמר להתמקד ולהרחיב באחד מד' השמות הנ"ל של ימות 'משיח בן יוסף'.

וראשית נפתח בשם קיבוץ גלויות, להוכיח: [א] שהוא קודם לביאת משיח בן דוד; [ב] שהוא מתנהל בדרך הטבע בפעולות טבעיות ויזומות של בני אדם, וכפי שיתבאר:

קיבוץ גלויות – קודם ביאת משיח בן דוד

כפי שנתבאר במאמר א' - תקופת 'משיח בן יוסף' היא התקופה הפותחת את גאולתן של ישראל, ולאחריה באה תקופת משיח בן דוד, כפי שכותב פה שלישי להגר"א, הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זיע"א (ליקוטי הגר"א, פיוט גאל יצחק, ע"ב): "דתרין [שני] משיחין הם... ומשיח בן יוסף הוא תחילה... שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות... ולכן אז יתגבר הסטרא אחרא ביותר בעקבות משיחא".

ראיות מפורשות ישנן לדבריו אלו של הגרי"א מהכתוב ומחז"ל, שקיבוץ גלויות יתקיים קודם לביאת משיח בן דוד.

ראיה מהמקרא

יחזקאל (ל"ח, ח'): "...בְּאֶחְרֵית הַשָּׁנִים תָּבוֹא אֶל אֶרֶץ מְשׁוּבְּכַת מִחֶרֶב, מִקְּבָצַת מַעֲמֵים רַבִּים, עַל הָרִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְחֶרֶבָה תְּמִיד, וְהָיָא מַעֲמֵים הוֹצְאָהוּ, וַיָּשְׁבוּ לִבְטַח כָּלָם".

יחזקאל הנביא מנבא על גוג ואומר לו, שבאחרית הימים, אתה גוג תבוא אל ארץ ישראל, אליה שבו לא מכבר עם ישראל, פליטי החרב, שנתקבצו אליה מארצות עמים רבים, והתיישבו על הרי ישראל שהיו חרבים זמן רב, והם יצאו מגלות העמים, ועכשיו הם יושבים לבטח בארצם. ופירש"י: "והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך".

ומבואר, שעם ישראל מתקבצים לארץ ישראל קודם למלחמת גוג ומגוג, שהיא קודם לביאת משיח בן דוד.

ראיה מחז"ל

ברכות (ל"ד): "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". ולכאורה

קשה, הרי הנביאים התנבאו על ימות משיח בן דוד, שיהיו בהם ניסים למעלה מדרך הטבע. ובבאר הגר"א (מלושי אגדות ס; אמרי נועם נצרות י"ג), שדברי הגמרא אלו אמורים על ימות 'משיח בן יוסף' [שקודם לבוא משיח בן דוד] בו יתקבצו הגלויות לארץ ישראל, ויפדו משעבוד מלכויות.

מגילה (י"ז): "...וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים ... וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו המינים ... והיכן מתרוממת קרנם בירושלים ... וכיון שנבנית ירושלים בא דוד...". ומבואר, שקודם לבואו של משיח יהיו עם ישראל בארץ ישראל ובירושלים עיה"ק.

קיבוץ גלויות בימות משיח בן יוסף – בפעולות בני אדם בדרך הטבע

כשעם ישראל היו בגלות בכל הקב"ה בישר להם (ירמיהו כ"ט, י' - י"ד): 'כִּי לְפִי מְלֶאֶת לְבָבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבַרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְּכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה ... וְשָׁבְתִי אֶת שְׁבוֹתְכֶם, וְקִבְצָתִי אֶתְּכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִי אֶתְּכֶם שָׁם נְאֻם ה' וְהִשְׁבַּתִי אֶתְּכֶם אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְּכֶם מִשָּׁם'.

נבואה זו - שהקב"ה יקבץ אותם - התקיימה על ידי פעולות טבעיות ויזומות של בני אדם, כמה שנאמר (עזרא ב', 6 - 7): "וּבִשְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכַלּוֹת דָּבָר ה' מִפִּי יִרְמְיָהוּ הַעֵיִר ה' אֶת רוּחַ פָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל מְלָכוֹתָיו וְגַם בְּמִקְתָּב לְאֹמֵר. כֹּה אָמַר פָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כֹּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקֵד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר

בִּיהוּדָה. מִי בְכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹקֵינוּ עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם...".

ופירש"י: "...ובכך נתקיים המקרא שנאמר (ירמיהו כ"ט, י' - י"ד) 'כִּי לְפִי מְלֶאֶת לְבָבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם' וגו', וזו היא הפקידה - שחזרו ישראל על אדמתם, ובנו יסוד בנין הבית...".

מבואר, שהפקידה התקיימה על ידי פעולות טבעיות של בשר ודם.

□ □ □

והנה, מבואר בדברי הגר"א (נציאלו למיקויו זוכר מדע, דף כ"ז ע"ב, ד"ה וטע"ג דלוקימנא), שתחילתה של הגאולה השלישית תהיה ממש כמו שהיה בבית שני על ידי פקידת כורש, ובלשונו: "והוא יהיה פקידה כמו שהיה בבית שני בימי כורש...". [ראה לשונו המלאה במאמר ב' (גליון 12)].

דברים אלו נתבארו בהרחבה בקול התור' (פרק 6, טימן 2): "על פי רבנו הגר"א, אם לא זכו, תתחיל האתחלתא דגאולה באתערותא דלתתא כמו שהיה בימי כורש, בימי בית שני, מסטרא דשמאלא היינו במדת הדין, 'שמאלו תחת לראשי' (פירוש טע"ג, 1) שנאמר על משיח בן יוסף, ותהיה ברשיון מלכי האומות, ואחר כך תבוא שלמות הגאולה מסטרא דמימנא, היינו במדת החסד, וע"י קו הרחמים, על פי הכתוב (ישעיהו י"ד, 1) 'וְצִבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ', עכ"ל.

על פי זה, במאמר ב' ובמאמר ג' - הבאנו כמה לימודים שיש ללמוד מפקידת כורש לקיבוץ גלויות שבגאולה האחרונה, וכאן נתמקד בלימוד שיש ללמוד משם, והוא, שקיבוץ גלויות שבגאולה האחרונה יהיה בדרך הטבע, בפעולות טבעיות ויזומות של בני אדם, ממש כשם שהיה בפקידת כורש.

□ □ □

כמו כן, מדברי הגר"א הנ"ל (מלושי אגדות נצרות ל"ד): ג"כ מוכח, שקיבוץ גלויות שבימות משיח בן יוסף מתנהל בדרך הטבע, שהרי הוא מבאר שבימות 'משיח בן יוסף' לא יתחולל שינוי בדרכי הטבע, שהרי "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד". וכלשון הרמב"ם (מלס ומלממוטיס י"ג, 6): "עולם כמנהגו נוהג". אך קיבוץ גלויות כן יהיה. וממילא עולה מכך, שקיבוץ גלויות הוא בדרך הטבע. כי אם קיבוץ הגלויות האמור, הוא שלא כדרך הטבע, אזי אין זה "עולם כמנהגו נוהג", ועל כרחק שהפעולות הם בגדר הטבע ולא מחוצה לו א'.

נבואה "שהקב"ה יקבץ נדחי ישראל – מתקיימת ע"י פעולות "בני אדם"

וא"ת, הרי כתוב בנביאים שהקב"ה יקבץ נדחי ישראל, ואולי היה מקום לומר, שמשמע שהקב"ה בבבודו ובעצמו ישא את ישראל על כנפי נשרים ועל ענני שמיא, ויביאם לארץ ישראל, כלומר, בדרך ניסים מופלאה.

תשובה: מפקידה של כורש למדנו, שגם כשהקב"ה אומר 'וְשָׁבְתִי אֶת שְׁבוֹתְכֶם, וְקִבְצָתִי

אֶתְכֶם.. וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם - אין זה בדווקא על ידי מעשה ניסים מופלאים מחוץ לגדר הטבע, אלא הבטחה זו מתקיימת גם על ידי פעולות טבעיות ויזומות של כורש ועם ישראל, שהרי - 'הוא הִנְתֵּן לָךְ פֶּחַ לְעִשׂוֹת חֵיל' (דברים ס', י"ט).

קיבוץ גלויות באופן טבעי - הוא "גאולה דלא זכו"

והנה, קיבוץ הגלויות הנעשה בדרך טבעית, הוא הנקרא "גאולה דלא זכו", וכדאיאת בסנהדרין (ס"ג): "אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב (ישעיהו ס', כ"ג) 'בְּעֵתָהּ, וכתוב (ס"ג) 'אֶחֱשֶׁנָּה. זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה'."

וממשיכה הגמרא: "אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב (דניאל ו', י"ג) 'וְאָרוּ עִם עֲנַנֵי שָׁמַיָא פְּכַר אֲנָשׁ אֵתָהּ, וכתוב (זכריה ט', ט') 'עֲנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר. זכו - עם ענני שמיא, לא זכו - עני ורוכב על חמור'."

את דברי הגמרא אלו מבאר המהרי"ל דיסקין זצ"ל (הוצאה שנייה נאמנה משמו, צירוף הפסוק, שנת תרס"ד, עמ' 435) כך: "זכו עם עננא שמיא - על ידי נסים ונפלאות; לא זכו - תהיה אתחלתא דגאולה ברשיון הממשלות'."

א. וכ"כ הרמב"ן (שיר השירים ס', י"ג): "וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל". ועל דברי רמב"ן אלו כתב בהקדמת הספר 'ציר נאמן' (הוצאה דבני נספר 'השקף מצריסק' עמוד 383, ד"ה 'אהבת ארץ ישראל'): "...וכאשר הייתי מרואי פניו של הצי"ע [מהרי"ל דיסקין].. למדתי מדבריו הק' וכו'".

וכפי שאנו רואים כיום אצל הציבור הדתי-לאומי את כל הקשיים שמערימים עליהם מפחד מפני 'הדתה של הצבא', ואחר כך יגישו עתירה לבג"ץ על הדרה של נשים מצה"ל, וזו כמובן תתקבל, וכפי שאנו מכירים את בג"ץ. בקיצור, כל אחד מבין שהימצאות של שומר תורה ומצוות בתוך גוף חילוני שהוא מחויב לו, בהכרח תוריד אותו הרבה ברמתו הרוחנית [לאחרונה התפרסם סקר, ולפיו שליש מהיוצאים בשאלה, פרקו עול תורה כאשר נפגשו וחיו עם החברה החילונית בצבא].

ח. כל זה נאמר ברמה המעשית, מלבד עצם הבעייתיות העקרונית שבחיים יחדיו מתוך 'אחוות לוחמים' עם חילונים שאינם מאמינים בה' ובתורתו, כאשר מה שנקרא אצלנו "חייבי מיתות" ו"חייבי כריתות" אצלם נקרא "נאורות" ו"פלורליזם מבורך", וכמה הזהירה התורה את עם ישראל בכניסתם לארץ מהתחברות לגויים בכדי שלא ילמדו ממעשיהם ומתועבותיהם, וכתה הציבור החילוני מלא באותן תועבות שהיה בזמנו בקרב עמי כנען, משכ"ז וא"א, כפירה בעיקר ואיבוד צורת אדם. ועיין בדה"ב י"ט, ב', שם מסופר, כי כאשר הושפט מלך

כלומר, כאשר עם ישראל בגדר "לא זכו", הגאולה מגיעה: א. בעתה; ב. בהשתדלות טבעית כרוכב על החמור; ג. מתוך יסורים וכמו שכתוב: 'עני'.

וכן כתוב ב'קול התור' (פרק א', סימן ט"ז): "דרך האתחלתא בלא זכו, היא כעני רוכב על חמור, בעניותא .. על דרך הטבע, עד שזוכה לענני שמיא'."

וכן ביאר ה'אור החיים' (מגדל כ"ד, י"ז): "אם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל - יהיה הדבר מופלא במעלה, ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות, כאמור בספר הזוהר (ס"ב ק"ט. וס"ג ר"כ), מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה, תהיה באופן אחר, ועליה נאמר (זכריה ט') 'שהגואל יבא עני ורוכב על חמור ... [וכמו ש]אמר וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל, פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע'."

והסכים עמו הגר"א בביאור הכתוב הזה (קול המור, פרק ג', בחינה קל"ח) וז"ל: "קם שבט מישראל (מגדל כ"ד) - זה נאמר על משיח בן יוסף שהוא קם מעצמו באיתערותא דלתתא בדרך טבעית, כביאור הרה"ג בעל אור החיים על פסוק זה'."

כי ההתעוררות של אהבת הארץ הנעשה והנשמע במחנה העברים, ראה גדולה שיתקיים הקיבוץ [בדרך הטבע] כשיטת הרמב"ן ז"ל ודעמייה, וכדפירש הרמב"ן ז"ל [בקשר לפסוק] עוד אקבץ עליו לנקביו'."

יהודה יצא למלחמה ביחד עם אחאב מלך ישראל, אמר לו יהוא בן חנני הנביא - "הלרשע לעזור? ואת אויבי ה' תאהב? ובזאת יצא עליך קצף מלפני ה'", וכל זה למרות שצבאו של יהושפט היה מופרד מצבאו של אחאב, מ"מ על עצם השותפות במלחמה יחד עם רשעים יצא קצף מלפני ה' על יהושפט שהיה מלך צדיק שביער את הע"ז ממלכותו, ועל אחת כמה וכמה חמור הדבר להיכנס לצבא חילוני המונהג ע"י פוקרים ורשעים.

ט. כמובן שיהיו כאלו שיאמרו, שאין מה לעשות ובכל דבר יש סיכונים הכרחיים, אך כלפי טיעון זה אין לנו אלא לבחון האם את הדירה שלהם היו מנסיסים לכה סיכון גבוה. כל זמן שהתשובה שלילית, אף אנו מדין קל וחומר לא נכניס את נשמת חיינו לסיכון של התחלנות והשפעה מהחילוניות הקלוקלת. ניתן להוסיף על כך, שלכאורה נראה, כי אילו היה בצבא סיכון ליפול לסמים כמו הסיכון שיש להתרחק מהתורה והמצוות, לא היו הרבה חילונים ששולחים את בניהם לצבא, וכמובן שאצלנו פריקת עול חמורה ממה שחמור בעיניהם נפילה לסמים.

□ □ □

זוהו מה שאמרו במסכת ברכות (ז): "...ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא" ועלו בדרך הטבע.

□ □ □

במאמר הבא יתבאר בס"ד, מדוע חז"ל החליטו מראש, שהגאולה השלישית תהיה כפקידת כורש, דהיינו באופן של "לא זכו" ובדרך הטבע.

גם יתבאר, שכל הענין של הקדמת ישראל להתקבץ לאר"י בכוחות עצמם בדרך הטבע - הוא ענין של אהבה וחיבת כלולות, ככלה המקדימה לקראת החתן.

ועוד, שאחרי שאנחנו נעשה את ה'איתערותא דלתתא' בפעולות טבעיות עד השיעור שהקב"ה מחליט - הגאולה תשתלם בדרך ניסית וברחמים גמורים, וכמש"כ (ישעיהו כ"ד, ו' - ט'): 'בְּרִגְעָה קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבְּצֶיךָ. בְּשִׁצְפָה קִצְּפָה הִסְתַּרְתִּי פְּנֵי רִגְעָה מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עֹלָם רַחַמְתִּיךָ אֶמְרָה גְּאֻלְךָ ה'."

ב. וכ"כ הרד"ק (פסלים קמ"ו, ג'): "...כי לה' לבדו התשועה, והוא יסוכבנה על ידי בני אדם, כמו שסיבב תשועת גלות בבל ע"י כורש, וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגוים, שיעיר את רוחם לשלחם".

המשך שו"ת דרישרת ציון

י. ולגבי דבריך שרואים שהקב"ה דוחף לכיוון הזה, אין לנו אלא לומר "בהדי כבשי דרחמנא למה לך...". הקב"ה דוחף אותנו להרבה כיוונים, שוודאי שהם גם יביאו לנו טובה. לכאורה לפני מאתיים שנה הקב"ה סיבב את המאורעות באופן כזה, שחלק גדול מעם ישראל יהיו חילונים, וודאי עמקו מחשבותיו להפוך כל רעה לטובה, אך חס לנו מלהשתתף בזה, ואף כאן יתכן שתהיינה תועלות גדולות מדחיפה זו, אך אנו צריכים להתנהג על פי מה שבצורה ריאליטת ישמור על היהדות, על התורה ועל עם ה'.

יא. עם זאת מחובתנו להדגיש, שאף שבמצב הנתון איננו רואים היתר לשרת בצבא חילוני, וראוי להילחם על זה וכפי שמורים גדולי הדור מכל הפלגים והחוגים ביהדות החרדית, מכל מקום ברור שאנו חפצים בהצלחתו ובנצחונותיו, שהרי לעת עתה כל זמן שאין צבא נפרד של יראי ה', הם מגינים על העם משונאינו, וכשלונו כשלונו ונצחונם נצחוננו, ועל ידם נשבח את אלוהינו הא-ל המושיע.

מאמר בנוגע לשבועה השנייה והשלישית: שלא ימרדו באומות ושלא ידחקו את הקץ.

שלא ימרדו באומות

פירוש השבועה: בעוד היותנו גולים בין אומות העולם, הושבענו שלא למרוד בהם ולעשות איתם מלחמה. תחת זאת, עלינו לסבול עול גלות בהיותנו תחת ידם. אבל כשישראל שרויים על אדמתם ולא גולים בארצות נכר אין מקום לאיסור זה.

כן כתב בהדיא גאב"ד אונגוואר (שו"ת משנה הלכות חלק ט"ו סימן ר"ג). אחר שהביא את דברי המהרש"א הנז' לעיל ודייק מהם שעליה ברשות מותרת (ר"ל ולא עשוי עליה צומה האסורה), הוסיף וכתב:

'שלא ימרדו באומות' לא נאמרה על ארץ ישראל. אלא שלא ימרדו באומות בחו"ל, כלומר שלא ימרדו באומות העולם במקום שהם גרים שם, ע"ד שאמרו דינא דמלכותא דינא, ולא ימרדו כל זמן שהם בגלות בין האומות.

עיי"ש שדייק כן מהמהרש"א. וכעין זה כתב הגרי"י קניבסקי בקריינא דאגרתא חלק א' אגרת ר"ה - עיי"ן שם ¹.

עד כאן ביאור דברי הגמ' בלא חולק. אמנם יש עוד איסור המוזכר בתורה, שבהשקפה ראשונה נשמע קרוב לזה הענין, והוא האיסור **להתגרות באומות**. ומכיון שראיתי לא אחת עירוב תחומין בין שני מושגים שונים אלו, אמרתי אני אל ליבני, אטריח את קניי ואפריד בין הדבקים.

האיסור להתגרות באומות

בשלושה מקומות אסרה לנו התורה להתגרות באומות [להתגרות, היינו להתחיל תגרה ומלחמה מצדנו].

א. אסור לנו לפתוח במלחמה עם בני עשו, שנא': "אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך קף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר" (דברים כ"ג, ה').

ב. אסור לנו לפתוח במלחמה עם מואב, שנא': "ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער ירשה" (ע"ב כ"ג, ט').

היא ארץ ישראל, מי הוא זה ואי זה הוא אשר יכול לערער על כך. אכן דבר אלקינו יקום לעולם.

ולסיכום, "למרוד באומות" ו"להתגרות באומות" הינם שני מושגים שונים כמו שביארנו בעז"ה. וממוצא דבר תבין, שמה שיש החושבים שהאיסור "להתגרות באומות" פירושו הוא "אסור לעצבן את הגוים", אין לו יסוד ושורש, ואי אפשר לצרף הבנה מוטעית זו כאבן פינה אשר עליה נבנה את השקפתנו התורנית, כאמור ⁵.

ובאמת, אם לא תאמר כן, תזדקק לומר שעם ישראל יכול לעשות את חיוביו לשמים רק בהסכמת הגוים, ואם דעת האומות אינה מתרת מצוה מסוימת והם רואים בה התגרות בהם, אנו מנועים מעשייתה, ודבר זה קשה לאומרו ולקבלו. וכן רואים אנו לכל אורך שלשלת הקודש של עם ישראל, שמנהיגי ישראל הורמו מעם והתבלטו בזכות מרידתם באומות העולם. ואתן מספר דוגמאות.

עתניאל בן קנז מרד בכושן רשעתיים לאחר שמונה שנות שעבוד (שופטים ג').

אהוד בן גרא מרד בעגלון מלך מואב לאחר שמונה עשרה שנות שעבוד (ע"ב).

דבורה הנביאה מרדה ביבין מלך כנען לאחר עשרים שנות שעבוד (ש"ד).

גדעון מרד במדין לאחר שבע שנים של שעבוד קשה מאד, ככתוב - "וידל ישראל מאד מפני מדין ויזעקו בני ישראל אל ה' (ש"א).

יפתח מרד במלך עמון לאחר שמונה עשרה שנות שעבוד (ע"ב).

שאול מרד בנחש העמוני ובפלשתים לאחר שנים של סבל (שמואל א' ב').

ומה לנו מופת חותך יותר ממרידת החשמונאים במלכות יוון, שעליה תקנו חז"ל להודות ולהלל לדורות בימי החנוכה. אלא ודאי הפירוש הוא כמ"ש לעיל, והאריכות בזה אך למותר ⁶.

המשך בעמוד הבא

ג. כמו כן נאסר עלינו לפתוח במלחמה עם בני עמון, שנא': "וקרבת מול בני עמון אל תצרם ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירשה כי לבני לוט נתתיה ירשה" (ע"ב, ט').

וביאור הענין בקיצור, שהקב"ה נתן לאברהם

אוהבו ארצות עשרה עממין. ארץ שבעה עממין ניתנה לישראל עם קרובו. וקיני קניזי וקדמוני ניתנו מורשה מאברהם לעשו ² וללוט ³. עשו קיבל את הר שעיר ושני בניו של לוט קבלו את עמון ומואב.

משמעות הדברים, שהקב"ה אומר, כי מכיון שאני נתתי להם את ארצם מכת זכות אברהם, הרי היא שלהם ואין לכם שום היתר להלחם בהם כדי לכבושה מהם.

ובכן, עיינו הרואות שהאיסור הוא רק להלחם עם עשו, עמון ומואב על ארצם. ועל שאר האומות ⁴ לא נאסר עלינו להתגרות ולפתוח במלחמה אף שלא עשו עמנו רעה. וזהו היסוד להיתר מלחמת רשות.

ועוד הבנה מענינת קמה גם ניצבה. והיא, שברגע שהקב"ה החליט לתת לעם מסוים חלק ונחלה, אז אפילו עם ישראל, שהם אוהביו של מקום, לא יכולים לערער על כך. מכאן תלמד ק"ו למתנה הגדולה, חמדת הלבבות שניתנה לנו ע"י הקב"ה בשבועה,

שהרי לשון התרגום ברור כשמש שהוא כדברי הגמ' בכתובות "שלא יעלו בחומה", היינו שלא יעלו מן הגלות מתוך מלחמה כמ"ש לעיל, מתגרין בעמי ארעא (נלמדים באומות) למיפק מן גלותא (נלמדים מן הגוים), ותו לא מדי.

6. ואל תתמה על כך שבזמן החורבן רצו הקנאים למרוד ברומאים ולא היתה דעת רוב חכמי ישראל נוחה מכך. ובכן דע, שיש חילוק בין זמן גורת גלות, שאו לא יועיל שום מרד, לבין זמן שאין בו גורת גלות, וכמו שנאריך ביסוד חשוב זה במקומו אי"ה ובל"ג.

מן הכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע (נלמדים כ"ה, י"ג).

3. בשכר שהלך אתו למצרים ושחק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא, עשאו כבנו (רע"י).

4. וכן בעשו עמון ומואב - כשלא מדובר על ארצם.

5. ואם לחשך אדם לומר הרי בתרגום שיר השירים (ד, ד) איתא: "יאמר מלכא משיחא משיביע אני עליכון עמא בית ישראל מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למיפק מן גלותא..." לכאורה נקט לשון התגרות באומות. ובכן, הרי זה שמר ושוברו בצדו,

1. אם נרצה לתרגם את כוונת הגמ' למציאות של זמננו, צא וראה את המוסלמים בימינו אנו, שמגיעים לאירופה לעיתים כפליטים, ותוך זמן מה מתחילים להתרים כנגד האומה אשר הם יושבים בתוכה, ולזרוע אימה ופחד ובכל אשר יפנו ירשיעו. זה פירוש למרוד באומה. שהרי אין מרידה אלא במי שאתה כפוף לו.

2. והסיבה שגם ישמעאל ובני הפלגשים לא זכו בנחלה מבוארת בדברי הרמב"ן: "שיחוס ישראל מן אברהם וכל זרעו אחים, כי כולם הם נמולים וזה מעם לא תתעב אדומי כי אחיך הוא (לפ"ג כ"ג, ט), רק בני הפלגשים ישמעאל ומדין וכל בני קטורה אינם באחיה

לכבוד מערכת קדושת ציון והכותבים הנכבדים הי"ו,

ייש"כ על עבודתכם המעולה והמשובחת, שמעוררת דרישת ציון, וידוע שע"י הדרישה גופא מקרבים את הגאולה, כדכתיב "אתה תקום תרחם ציון... כי רצו עבדיך..."

כפי שכבר כתבתם בכמה מאמרים, בזמן הזה אנחנו עומדים לאחר קיבוץ רוב הגליות, ואנו ממתנינים ומצפים כעת למלוכה ע"פ התורה, ובוודאי שגם נכלל בזה החזרת כל עם ישראל בתשובה שלמה. וא"כ נשאלת השאלה מה ה' אלוקינו דורש מעמנו, ומה חובתנו בשעה זו? בגליונות הקודמים העלו כמה רעיונות, כולם אהובים כולם ברורים, רק רצייתי להוסיף בזה את הנלענ"ד.

שמעתי פעם מחכ"א, שהשקפת הרבה מהדתיים בארץ ישראל הינה שאנחנו צריכים את החילונים בשביל הצבא וכל שאר הדברים שלא נעשים ע"פ תורה, ולו יהיה שכל חברי הכנסת יחזרו בתשובה עם שאר עם ישראל, אז מה שצריך להיות הוא שיעמדו כמה אנשים ויחזרו בשאלה והם ינהיגו את המדינה. ודאי שמחשבה זו היא עקירת הדת ממש, וזו אין צריך לפני, ומסתמא אף אחד גם לא אומר שהוא סובר כן בפירוש. אבל א"א לומר שאנחנו נקיים מה' ומישראל, כל עוד איננו רואים שהמצב בתיקונו הוא הנהגת כל המדינה ע"פ התורה. משמעות הדבר, שמחובתנו לדרוש אחר נקודה זו דווקא - לעיין, ללמוד ולברר מה היא דעת התורה על עניני הנהגת המדינה, כי חלילה לנו לחשוב שאין לתורה מה להגיד בענינים אלו, וכאילו שהתורה רק מורה לנו עניני שו"ע או"ח ויו"ד שנוגעים בכל הגולה וכיוצא בכך, רח"ל מהאי דעתא, אלא ודאי לתורה יש מה לומר על כל עניני הזמן. וכבר עשה אחד מגדולי הפוסקים עבודה משובחת בנושא זה, והוא ספר הלכות מדינה [ג' חלקים]

להרב אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל, בעל הציץ אליעזר.

ואמנם פשוט הדבר, שכל זה אינו רק בגדר השקפה תיאורטית בלבד, שאינה מביאה לידי מעשה, אלא גם בחלק הלמעשה יש מה לומר בזה. כי לכאורה פשוט הוא, שמה שחברת החשמל מחללים שבת רח"ל הוא נגד התורה, והיה ראוי שהכל יעשה ע"י גוי או בלי מלאכות.

קוראים כותבים

ואף אם יש היתר ליהנות מטעם פיקוח נפש [דבר שצ"ע מכמה טעמים, וכל מי שאינו מחויב המציאות יראה ויודה בבירור שהדבר אסור גמור, וכן מורים ובאים רוב גדולי הפוסקים, ואכמ"ל], ודאי לילך וליהנות מדבר המכוער הזה הוא כאילו להכריז בקול רם שאין לתורה דרך להנהיג המדינה, וטוב לנו החילונים שהם עובדים בשבילנו בשבת ויש לנו אור. אבל מי שמחזק בעניין זה הוא עושה מעשה להראות שרע בעינינו שהמדינה מונהגת ע"י פורקי עול, ואנחנו חלילה לנו ליהנות מזה. ולכאורה זוהי כוונת החזו"א (א"ט)

ל"ט ס"ק ד', שכתב שיש בדבר חילול השם, מלבד כל הנידון בסוגיה של מעשה שבת, וכן כתב הגרש"א זצ"ל במנחת שלמה תנינא כ"ד, שאף לו יהיה שהדבר מותר ע"פ דין ונכחיים המציאות אחרת ממה שהיה בזמן הגרש"א, מ"מ מכוער הדבר ליהנות מזה.

וכל זה עלה במחשבה אחרי כל פרשת הרכבת בתל אביב שעבדו שם בשבת, ויש חבר כנסת אחד שהכריז שזה מותר משום פיקוח נפש, דבר מגוחך לגמרי ואין ראוי להשיב עליו כלל וכלל, אבל יותר כאב לשמוע שהם חושבים כאילו יש להם דעה לקבוע מהי ההלכה ומהי דעת התורה. והתבוננתי וראיתי, שכל זה מידה כנגד מידה, מזה שאין אנחנו מוחים מספיק נגד חברת החשמל, ואנו חושבים כאילו הנהגת המדינה בענינים אלו מסורה ליד הפוקרים, ואין זה מענינו כל עוד זה לא קשור לשאלה כמה כסף מגיע לכל אברך.

ומבואר בפסוקים, שע"י חיזוק בשמירת שבת נזכה למלכות בית דוד, כדכתיב בירמיה (י"א, כ"ב): "כֹּה אָמַר ה' הַשְּׁמְרוּ בְּנִפְשׁוֹתֵיכֶם... וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ וְקִדְשֵׁתֶם אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם". ובהמשך שם (כ"ד - כ"ה) - "וְהָיָה אִם שָׁמַעְתֶּם עוֹן אֵלֵי נָאִם ה' לְבַלְתִּי הִבִּיאוּ מִשָּׂא בְשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְלִקְדַּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת בּו כָּל מְלֹאכָה. וּבָאוּ בְשַׁעְרֵי הָעִיר הַזֹּאת מְלָכִים וְשָׂרִים יֹשְׁבִים עַל כֶּסֶף וְדוֹד רִכְבִּים בָּרֶכֶב וּבִסּוּסִים הָמָּה וְשָׂרֵיהֶם אִישׁ יְהוּדָה וְיִשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם וְיִשְׁבָּה הָעִיר הַזֹּאת לְעוֹלָם". וכן מורה פשוטו של מקרא בישעיה נ"ו, שאם קרובה ישועתי לבוא, צריכים לשוב ולחזק בשמירת שבת.

ובזכות שכולנו נעמוד בפרץ, ונראה בגלוי שישנה דעת תורה כיצד להנהיג מדינה, נזכה במהרה למלכות בית דוד ולבנין ביהמ"ק.

נאום יששכר דוב קרמר.

המשך שו"ת דרישת ציון

טרם זמנה אסורה היא, בין ע"י השבעות וכו' ובין ע"י יציאה מן הגלות נגד רצון האומות, וכמו דאיתא בתרגום יונתן על שיר השירים (מ, ד) "יאמר מלכא משיחא משיבוע אני עליכון עמא בית ישראל מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למפיק מן גלותא". אבל אם נעשתה העליה ברשות וחפץ - בזה לא איירי כלל, ופשוט הוא, כמו שהוכחנו לעיל במאמר שלא יעלו בחומה.

ומכאן, למאמר הבא החותם את פרק השבועות, והוא ברור דעת רבנו הארי" בענין זה, ובו גם יתבררו ענינים נוספים, והם: גזרת הגלות, והאם אפשר לגאולה ללא תשובה.

שהוא ע"י השבעות ושמות הקודש. וכן מפרש החת"ס (מלך ו' ליקוטים סימן פ"ו). ונראה מדבריהם, שהם מסבירים כן בכוונת רש"י.

מכל מקום הרי חזינו, שלכל הבאורים הללו, שבועה זו לא נגעה ולא פגעה במצבנו השתא. וא"כ גם משבועה זו לא קשיא מיד.

ואמנם מצינו לכאורה עוד במדרשים ובראשונים לשון של "מהרו את הקץ" ו"דחקו את הקץ" הנאמר על בני אפרים שיצאו ממצרים לפני הזמן וארע להם מה שארע. וכן כתב הרשב"ש (ש"ס רע"ג סימן ג'), וז"ל: "צא וראה בני אפרים מה קרה להם שמהרו את הקץ". ולפי זה מצינו עוד גדר של דחיקת הקץ. וא"כ יוצא שהצד השווה לכל הפרושים הינו שעשית פעולות המעוררות את הגאולה

שלא ידחקו את הקץ

היא השבועה השלישית. ויש לך לידע שב' גרסאות יש כאן. אית דגרסי שלא ירחקו את הקץ. ואית דגרסי שלא ידחקו את הקץ. והרי ביאורם:

פירש רש"י בגרסה הראשונה, שלא ירחקו את הקץ בעונם.

ואילו המהרש"א מסביר, שלא ירחקו את הקץ, היינו שלא יהיה נראה בעיניהם רחוק.

והגרסא הב' היא "שלא ידחקו את הקץ"

ופירש רש"י, ע"י תפילות ותחנונים. וכן פירש המהר"ל בנצח ישראל, וכן נראה מדברי הרמב"ן בספרו האמונה והבטחון.

ובשו"ת משנה הלכות (מלך י"ב סי' ב') מסביר,

על שומרי תורתו במצב הנוכחי, ותתחנן לפניו שיחזור למלוך עלינו ושיאיר עינינו בתורתו ובעבודתו, איך נמליכו עלינו ועל כל שאר עמו. הוי! קרבנו מלכנו לעבודתך!

-ועינינו תראינה מלכותו כדבר האמור בשירי עוזו.

אמן.

-אתה צודק, שכיחיד כמעט ואין לי יכולת. אבל הנה קח את היום הקדוש הבא לקראתנו לשלום. כשתתפלל "ותמלוך אתה ה'", ודאי תבקש על מלכותו שתגלה עלינו בשלמותה, אך תדע מה היא מלכות ותבקש גם על המלכות, על המחזיקים בתורה שימלוך עלינו, שישלב לבנו אחר מלכותו, שתתנגע למלכות לכל הפחות חלקית, שתשתמש בכח הדמיון לצייר מלכות

שאם אין אנו מקבלים על עצמנו מלכותו, הרי שאינו מלך, אלא מושל, ואנחנו מעמידים שם מלכותו! ודבר זה תלוי בנו, שכל שנקיים מלכותו, כן יהא שמו כמלך אם יותר ואם פחות, והרי זה נורא מאין דוגמתו גודל העול, החובה והזכות.

-ומה יש לך כיחיד לעשות בענין זה?

יהודים יקרים! עלון זה מופץ בכל רחבי הריכוזים החרדיים בארץ וכן בארה"ב. לאחרונה גם זכינו להרחיב את העלון ל-12 עמודים, והחודש ישנו עלון מורחב אף יותר, של 16 עמודים לרגל החגים. כל זאת, לנוכח הביקוש הרב שהגיע מהשטח. אך דא עקא, שהוצאות הרפום הן מרובות, ואף ההפצה בהיקף הנדרש דורשת משאבים. לאור העובדה שעלון "קדושת ציון" הפך לשיחת היום בריכוזים רבים של לומדי תורה ולנוכח ההכרח שכל המעוניין בכך יוכל לקבל את העלון באזור מגוריו, החלטנו שההפצה תיעשה בצורה מקצועית, מה שדורש תוספת תשלום, אך לא ראינו מכך מנוס. אנו שואפים גם להגביר את תכיפות הוצאת העלון וכן לקיים פעילויות נוספות - שיעורים, כנסים ועוד. אם פעילות העלון והאגודה חשובה לכם ואם רצונכם לאפשר את קיום העלון ואת הרחבתו ואת הרחבת פעילות האגודה בכלל, אנא הרימו תרומתכם לעניין ותבורכו מהשמים! הו"ק תתקבל בברכה מיוחדת. על-מנת לתרום, על-מנת לקיים שיעורים בנושאים הנידונים וכן לכל עניין אחר הקשור לאגודה ולעלון ניתן להשאיר הודעה בטלפון 052-7195368 או ליצור קשר בדוא"ל yyy7@neto.bezeqint.net כמו-כן ניתן לכתוב אלינו או להתקשר בכל שאלה שתעלה ואנו נשתדל להשיב באמצעות צוות הרבנים המשיבים העומד לשרותנו בכל עת.

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, we have decided to hire a professional distributor and not to depend on volunteers. Another professional distributor can do the same job in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution. You can be in touch for us in order to contribute or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net

י"ד תנאים, משפטים נאים, הנחיל לבאים, יורשי נחלתך:
הראשון ל'עשרה, כי תרעה פרה, בחורש ויערה, בכל אדמתך:
זפה לא יהגה, למלקט שריגי, וריזמי וריגי, בשדך לבהמתך:
שדות וגינות, לקטום אילנות, בהם אדם ליהנות, בל ישל זיתך:
עיר כי תמצא, עין מים ומוצא, ובטל ריב ומצה, בכל שבטיך:
ביום גינוסר, שללך לא יחסר, ודגתה במאסר, לכוד ברשתך:
נפש כי תפנה, במדבר ומחנה, וירד על אזני, בכל גינותך:
נדחך בין הרים, ובינות יערים, עד עת ממטרים, ושלום בצאתך:
ובנחלת אחים, לך בצידי דרכים, ולא תטמון פחים, בצעדך רחתיך:
ניתנה דת לילך, פורץ גדר מלך, תוך שדה ופלך, בל תקיף בלכתך:
חי ישיב נשמתו, זכר איש אין בלתו, קנה שם שבייתו, ומלאכים לקראתך: